

Listy

Ročník 22
Cena 30 Kč / 1,20 €

9
2015

SLOVÁKOV A ČECHOV, ktorí chcú o sebe vedieť viac

Martin Guzi – Na Slovensko príde štvrtá automobilka • Ivana Poláková – Jozef Bučko • Soňa Gabzdilová – Nemecká menšina na Slovensku po februári 1948 • Hana Zelinová – Kolekcia divadelných plagátov dramatického krúžku Vinohradskej rychty • Miro Pogran – Japonská mozaika • Zuzana Mináčová – Očima fotografky • Stanislav Brouček – Vietnamci a Česká republika • Alica Virdzeková – Potomkovia Petra Tvrdého • Ivana Poláková – Národné matičné slávnosti 2015 • Jiří Jindra – Čeští lékaři na Slovensku za prvnú republiku • Miroslav Meňhert – Dobroty do špajze: Ako na to? • Monika Pulišová – Mariana Večeríková Čížková - rozhovor • Ľuboslav Moza – Výtvarník Stanislav Kiča • Študentské listy (I – IV)

Programy v septembri a októbri 2015

10. 9. 2015 18.00 hod.

Vernisáž putovnej výstavy Jan Hus. Posolstvá stále živé.

Výstava šestnástich umelcov rôznych národností a detí ZŠ v Husinci, ktorú pripravila Spoločnosť Artem. Kurátor PhDr. Ľuboslav Moza. Výstava sa uskutoční v spolupráci s DOMUS SM v ČR a Domem národnostných menšín.

Potrvať do 30. 10. 2015.

Prístupná denne od 9.00–19.00 hod.

Miesto konania: Galéria DNM, Vocelova ul. 602/3, Praha 2

11. 9. - 12. 9. 2015

Semilský pecen

Dožinková slavnosť v Podkrkonoší, na ktoré vystúpia Spolek semilských Romů pěstujících romský i slovenský folklór s tanečným pásmem k slavnosti dožinek. Ve spolupráci s DOMUS SM v ČR.

Miesto konaní: Ostrov a prostor před zámkom

15. 9. 2015 14.00 hod.

Multikultúrny kalendár

Kalendárne zvyky a obyčaje ruské a ukrajinské v pravoslávnej a grécko-katolíckej cirkvi. Mgr. Olga Mandová v spolupráci s DOMUS SM v ČR.

Miesto konania: Gymnázium Na Vítězné pláni, Praha 4

17. 9. 2015 18.30 hod.

Premiéra filmu Očami fotografky

Usporiadatelia premiéry: MIRIUS FILM DISTRIBUTION, Slovenský inštitút v Praze, DOMUS SM v ČR a Trigon Production, pod záštitou veľvyslanca Slovenskej republiky v ČR J. E. Petra Weissa. Miesto konania: Kino Lucerna, Praha 1

19. 9. 2015 10.00 hod.

Deň slovenskej kultúry v Hradci Králové

Pripravila ROS Hradec Králové v spolupráci s Hradeckou kultúrnou a vzdelávacou spoločnosťou, SI a Bona fide.

Miesto konania: Hradec Králové, Športový štadión

20. 9. 2015 19.00 hod.

Slovenské pondelky. Jean Dell a Gérald Sibleyras:

Pôldruhé hodiny zpozdění

Po tridsiatich rokoch manželstva je najvyšší čas veľa vecí zásadne zmeniť. Manželia Sansieouvcí sa jedného dňa v priebehu dvadsiatich minút pokúsia o sexuálnu renesanciu, vzburu proti zavedeným manželským stereotypom a odstránenie nudy zo svojho života. Podarí sa im to?

hrajú: **Daniela Kolářová, Milan Lasica**, réžia: **Patrik Hardt**

<http://www.studiodva.cz/zpozdeni/>

www.facebook.com/studiodva.cz

Pripravilo Divadlo Studio DVA, Štúdio L+S Bratislava v spolupráci s SI.

Miesto konania: Divadlo Studio DVA,

Palác Fénix, Václavské nám. 56, Praha 1

22. 9. 2015 14.00 hod.

Seminár pre stredoškóľakov k XII. Medzinárodnej konferencii slovenských stredoškóľakov a ich hostí

Téma Jan Hus a 70. výročie II. svetovej vojny.

Pripravil DOMUS SM v ČR.

Miesto konania: KVKLi Liberec

23. 9. 2015 18.00 hod.

EuroConnections Festival

Už sedemdesiat rokov prináša EuroConnections do Prahy horúce hudobné objavy z celej Európy.

FREQUENCY (SK)

Slovenská skupina patrí medzi najvýraznejšie talenty slovenskej scény posledných rokov. Mladíci z Vranova nad Topľou charakterizujú svoj štýl ako „alternatívny space pop“ a v tomto roku o sebe dali vedieť hitovým singlom Bauhaus. Albumový debut Moon Starer vydalo v apríli štúdio Warner Records.

<http://bandzone.cz/frequency>

<http://www.palacakropolis.cz/work/22923?no=1>

Kompletný program festivalu na www.palacakropolis.cz.

Pripravil Palác Akropolis v spolupráci s SI.

Miesto konania: Palác Akropolis, Kubelíkova 1548/27, Praha 3

28. 9. 2015 22.00 hod.

Jazz Dock, Jazz & Blues Bar & Café, Janáčkovo nábr. 2, Praha 5 MAREK DORČÍK QUINTET (SK/GB/CZ)

Slovenský bubeník žijúci v Londýne sa úspešne etabloval ako vyhľadávaný štúdiový a koncertný hráč a spolupracoval už s mnohými významnými hudobníkmi (Jamil Sheriff, Pete Turner, Alam Nathoo, Jamie Brownfield, Liam Byrne, Andrew Hulme, Tom Kincaid, Iman Spaargaren). Je členom prestížneho medzinárodného projektu European Union Quartet a často spolupracuje so známym trubkárom **Lukášom Oravcom**, okrem ktorého sa v pražskom vystúpení objavia ďalší významní hráči súčasnej jazzovej scény - saxofonista **Osian Roberts**, pianista **Luboš Šrámek** a kontrabasista **Tomáš Baroš**.

<http://www.marekdorcik.com/index/en/10>

Pripravil Jazz Dock v spolupráci s SI.

Miesto konania: Jazz Dock, Jazz & Blues Bar & Café, Janáčkovo nábr. 2, Praha 5

1. - 30. 10. 2015

Putovná výstava Jan Hus. Posolstvá stále živé.

Výstava šestnástich umelcov rôznych národností a detí ZŠ v Husinci, ktorú pripravila Spoločnosť Artem. Kurátor PhDr. Ľuboslav Moza. Výstava sa uskutoční v spolupráci s DOMUS SM v ČR a potrvať do 30. 10. 2015. Prístupná denne od 9.00–19.00 hod.

Miesto konania: KVKLi, Rumjancevova 24, Liberec

Programy DOMUS SM v ČR sa konajú vďaka finančnej podpore MK ČR, MŠMT ČR a Magistrátu hl. mesta Prahy

Dokumentačné a múzejné stredisko slovenskej menšiny v ČR, Dům národnostních menšín Praha a Galéria Artem z Bratislavy Vás srdečne pozývajú na vernisáž výstavy obrazov

JAN HUS Posolstvá stále živé

11. umelecké sympóziu spoločnosti Artem

Galéria DNM, Vocelova 602/3, Praha 2

10. septembra 2015 18.00

Vernisáž uvedie riaditeľ Galérie Artem PhDr. Ľuboslav Moza. Výstava potrvať do 30. septembra 2015, uskutoční sa vďaka finančnej podpore MK ČR a Magistrátu hl. m. Prahy.

Slovo redaktora

Slovenčina v českých regionech v roku Ľudovíta Štúra

Dokumentačné a muzeálne stredisko slovenskej menšiny v ČR uskutočnilo dotazníkový výskum o výskyte a znalosti slovenského jazyka v regiónoch s vyšším percentom žijúceho slovenského obyvateľstva. Dotazník mal osemnásť otázok s tromi podotázkami, ktoré spresňovali odpoveď.

Vybrali sme mesto Bruntál (4,7 % Slovákov), Karlovy Vary (4,8 % Slovákov), Jeseník (5,1 % Slovákov), Chodov (4,9 % Slovákov), Králiky (2,9 % Slovákov), Semily (1,9 % Slovákov), Brno a Prahu taktiež s vyšším percentom Slovákov. Do výskumu sme zaradili ľudí zo slovenskej národnostnej menšiny s českým občianstvom, Slovákov pôvodom, často asimilovaných v prospech českej národnosti, ale i Slovákov, ktorí prišli nedávno.

Otázky sledovali vnímanie a užívanie slovenčiny, znalosť slovenského jazyka v bežnej praxi, čítanie kníh a časopisov v slovenskom jazyku. Ďalší okruh otázok sledoval vedomosti a prehľad o slovenskej kultúre a jej osobnostiach, záujem o politické dianie na Slovensku, orientáciu v slovenských zvykoch a tradíciách, informovanosť o slovenských spolkoch v ČR a ich činnosti. U respondentov sme zachovávali anonymitu. Získali sme 743 vyplnených dotazníkov. Z odpovedí vyplynulo, že sa výrazne zhoršila schopnosť rozumieť slovenskému jazyku z počutia; a to i v prípade potomkov zo slovenských rodín, ktorí sa so slovenčinou stretávajú v rodine. Väčšina ale uvádza, že je schopná bežne sa dohovoriť. Zaniká sčítanosť. Nečítajú sa české, tobôž nie slovenské knihy a časopisy. Zo slovenskej vedy a kultúry nie je známa temer žiadna osobnosť. Jedine staršia generácia uviedla napr. Emíliu Vášáryovú a Ladislava Chudíka. Stredná a mladšia generácia uviedla Roberta Fica. Praha a Brno sú osobitými lokalitami, kde osciluje záujem i nezáujem. Uvedený stav považujeme za neuspokojivý a hľadáme riešenia pre oživenie slovenčiny. Preto sa obraciame i na čitateľov Listov a uvítame každý návrh.

Helena Nosková, august 2015

OBSAH

Na Slovensko príde štvrtá automobilka	2
<i>Martin Guzi</i>	
Jozef Bučko	4
<i>Ivana Poláková</i>	
Nemecká menšina na Slovensku po februári 1948 (III. časť)	6
<i>Soňa Gabzdilová</i>	
Kolekcia divadelných plagátov dramatického krúžku Vinohradskej rychty (I. časť)	8
<i>Hana Zelinová</i>	
Japonská mozaika	11
<i>Miro Pograd</i>	
Očima fotografky	13
<i>Zuzana Mináčová</i>	
Vietnamci a Česká republika (I. časť)	14
<i>Stanislav Brouček</i>	
Potomkovia Petra Tvrdeho	16
<i>Alica Virdzeková</i>	
Národné matičné slávnosti 2015	18
<i>Ivana Poláková</i>	
Čeští lékaři na Slovensku za první republiky	20
<i>Jiří Jindra</i>	
Dobroty do špajze: Ako na to?	23
<i>Miroslav Meňbert</i>	
Mariana Večeriková Čížková - rozhovor	24
<i>Monika Pulišová</i>	
Výtvarník Stanislav Kiča	26
<i>Luboslav Moza</i>	
Študentské listy (I – IV))	

Listy Slovákov a Čechov, ktorí chcú o sebe vedieť viac

Vydáva: Dokumentační a muzejní středisko slovenské menšiny v ČR v spolupráci s Klubom slovenskej kultúry a Slovensko-českou spoločnosťou • Sídlo redakcie: Vocelova 602/3, 120 00 Praha 2 • Číslo 9/2015 pripravili: Šéfredaktorka PhDr. Helena Nosková, CSc., tel.: 603 824 370, zodpovedný redaktor a grafická úprava Milan Šmíd, tel. 604 545 555, redakcia Ing. Eva Zajíčková, CSc., tel.: 272 911 893, Mgr. Zuzana Štancelová, tel.: 607 237 093, Mgr. Eva Belzová • Redakčný kruh: Miroslav Brocko, Mgr. Martin Guzi, PhDr. Slavomír Michálek, DrSc., PhDr. Radovan Čaplovič, Mgr. Vlado Štancel • e-mail: noskova@usd.cas.cz, listy@franklin.cz, anazuz.s@volny.cz, vlado.stancl@volny.cz • Rozširuje DOMUS SM v ČR, Slovensko-česká spoločnosť, Klub slovenskej kultúry a Česká pošta, s.p. • Internetovú verziu nájdete: www.klubsk.net • LISTY vychádzajú vďaka podpore MK ČR • DTP: studio Franklin • Tlač: tiskárna Triangl • Do tlače odovzdané 4. 9. 2015 • Registrácia vydavateľa časopisu LISTY - Dokumentační a muzejní středisko slovenské menšiny v ČR: MKČRE 6584 • ISSN 1213-0249 • Cena jedného výtlačku je 30 Kč/1,20 Euro • Ročné predplatné 120 Kč prijíma Dokumentačné a múzejné stredisko slovenskej menšiny v ČR a KSK na adrese redakcie a číslu účtu 43-4323110237/0100 • Nevyžiadané rukopisy sa nevracajú • Akékoľvek rozširovanie celku aj častí textov v elektronickej alebo v papierovej verzii podlieha schváleniu vedenia DOMUS v ČR, SČS a KSK • Obálka: Jiří Nosek; Časť Petrodvorca

Uhorka sa toto leto Slovensku vyhla. Okrem uvádzania sociálnych balíčkov a tradičného harašenia opozície medzi sebou uprostred prázdnin na Slovensko dorazila bombastická správa – do krajiny pod Tatrami by mala prísť štvrtá automobilka, a to britsko-indický Jaguar Land Rover. Vláda zatiaľ s automobilkou podpísala memorandum o spolupráci, žiadne presné čísla s odvolaním sa na požiadavku investora nezverejnila.

Nový závod by mal vyrásť v Nitre. Zo zverejneného investičného návrhu Automotive Nitra Project, ktorý na posúdenie vplyvov investície na životné prostredie (EIA) predložila Slovenská agentúra pre rozvoj investícií a obchodu (SARIO), vyplýva, že prvotná investícia presiahne miliardu eur. Fabrika počíta s výrobnou kapacitou 150 000 až 300 000 kusov vozidiel ročne. Priamo v závode by malo prácu nájsť 2000 až 4000 zamestnancov, ďalšie tisíce pracovných miest by sa mali vytvoriť u subdodávateľov. Začiatok výstavby závodu sa predpokladá v roku 2016, začiatok prevádzky v rokoch 2018 až 2019. Výmera plôch výrobného závodu má predstavovať 200 až 300 hektárov. Nová fabrika bude podľa SARIO zameraná na výrobu

rozvinutým automobilovým priemyslom, vrátane tamojšej výroby modelov Audi či Porsche, je atraktívnou príležitosťou na rozvoj,“ písala automobilka v liste zamestnancom. Pre Slovensko sa Jaguar Land Rover rozhodol nielen pre výšku dotácií, ale aj preto, že na rozdiel od Poliakov máme skúsenosť s výrobou hliníkových karosérií. Tie vyrába bratislavský závod Volkswagenu.

Áká bude výška pomoci automobilke, zatiaľ známe nie je. „Ak robíte s veľkou investíciou, môže byť stimul 400 miliónov eur a je vybavené,“ povedal nedávno premiér Robert Fico, čím však nekonkretizoval, že by malo ísť o výšku slovenskej pomoci pre Rover. Vzhľadom na to, že len žilinská Kia zaplatila vlni na daniach cez sto miliónov eur, výška pomoci pre nový závod by sa Slovensku mala vrátiť tak či tak. V každom prípade definitívne slovo bude mať Brusel, ktorý už príchod investície na Slovensku posudzuje. Očakáva sa, že konečná zmluva by sa mala podpísať do konca roka. „Našou povinnosťou je v čo najrýchlejšom čase sa dostať ku konečnej zmluve o samotnej investícii, ktorá stanoví presné podmienky,“ povedal premiér Robert Fico.

Na Slovensko príde štvrtá automobilka

vozidiel na báze hliníka, vďaka čomu poskytnete Slovensku príležitosť získať významné know-how umiestnením prevádzky využívajúcej procesy a technológie na intenzívne spracovanie hliníka. Nový závod má podľa automobilky doplniť jej existujúce výrobné kapacity vo Veľkej Británii, Číne, Indii, ako aj továrňu v Brazílii, ktorá je práve vo výstavbe.

Slováci v súboji porazili poľský Krakov, čím si Slovensko vykoledovalo od poľského suseda tradičnú spfšku invektív o tom, ako sme investíciu neúmerne preplatili. Samotný Jaguar Land Rover sa vyslovil, že výberu miesta predchádzala dôkladná analýza viacerých lokalít v Európe, Spojených štátoch a Mexiku. V prospech Slovenska podľa Roveru hovorí silná sieť dodávateľov a dobrá logistická infraštruktúra. „S vládou Slovenskej republiky sme podpísali dokument o možnom zámere vybudovať závod v Nitre. Slovensko so svojim

Napriek tomu, že na Slovensku už tri automobilky pôsobia, príchod štvrtej krajine pomôže. Zatiaľ čo Kia vyrába v SR modely strednej triedy, Peugeot-Citroën v Trnave malé vozidlá, VW v Bratislave malé autá a najluxusnejšie a najväčšie modely SUV – VW Tuareg, Audi Q7 a Porsche Cayenne. Rover ako luxusná značka tak vhodne vybalansuje ľudovejšiu Kiu a Citroën. Všeobecný fakt, ktorý ukázala kríza v roku 2009, hovorí, že dopyt po luxusných automobiloch v krízových časoch neklesá takým výrazným spôsobom, ako sa znižuje dopyt po lacnejších autách.

Zároveň so vstupom indického Tata Motors do britskej automobilky získal Jaguar aj Land Rover tak potrebné investície do vývoja nových modelov, ktoré sú minimálne nateraz na trhu veľmi žiadané, predaje automobilky z roka na rok stúpajú. Nejde síce o veľkého výrobcu, ale ak si dokáže udržať rastúcu trajektóriu predajov a potvrdiť príslušnosť k nemeckej luxusnej trojke,

Slovensko sa nemusí obávať. Veľkým plusom by malo byť, že luxusný segment si vyžaduje sofistikovanejšiu výrobu a príslušenstvo, čoho by sa konečne mohlo Slovensko chytiť a pre VW a Jaguar Land Rover začať vyrábať najmodernejšie technológie, z ktorých by sa aspoň malá časť mohla u nás aj vyvíjať. Ono sa to síce na prvý pohľad nezdá, ale podstatná časť koláča najluxusnejších a najdrahších SUV planéty sa bude vyrábať v maličkovej krajine, ktorá sa volá Slovensko.

Plusom novej automobilky by mala byť bez debaty zamestnanosť. Len pokiaľ ide o dopravu, Land Rover predpokladá, že denne by malo na cestách pribudnúť 25 autobusov a 800 osobných áut so zamestnancami. Automobilka plánuje denne vypravovať aj sedem vlakov a asi 900 kamiónov, ktoré budú do fabriky voziť materiál a z fabriky hotové autá.

Veľkým mínusom je naopak umiestnenie novej fabriky v Nitre. V okruhu

sto kilometrov tak budú tri automobilky – VW Bratislava, Peugeot-Citroën Trnava a Jaguar Land Rover Nitra. Pre východné Slovensko by bol tento závod spásou, v Nitre čaká Land Rover tvrdý konkurenčný boj o každého jedného zamestnanca. Podľa medializovaných informácií v neprospech východu hovorí zatiaľ stále chýbajúca dopravná infraštruktúra a nepomerne nižšia sieť subdodávateľov ako na západnom Slovensku. Vyzerá to tak, že na východné Slovensko investícia takého rozsahu ako Jaguar pravdepodobne tak skoro nedorazí, ak vôbec niekedy. Škoda, krajina sa ešte viac scentralizuje okolo hlavného mesta. Tu mohla vláda pritlačiť akýmkoľvek spôsobom, fabrika na východe by mala cenu zlata.

Pre vládu Smeru a premiéra Fica je príchod ďalšej automobilky požehnaním. Definitívna dohoda sa podpíše iba niekoľko mesiacov pred parlamentnými voľbami, ktoré majú byť v marci 2016 a Fico nepochybne dotiahnutie príchodu veľkého investora dokonale marketingovo využije. Pravicové strany zároveň prídu o posledný tromf, ktorý držali v rukách – my sme pritiahli automobilky, ty nič. Fico čakal deväť rokov, ale príchodu svojho najväčšieho investora sa nemohol dočkať v lepšej chvíli. A samozrejme budeme na tisíc spôsobov počuť, že okrem iného ide o potvrdenie toho, že jeho dve vlády po ôsmich rokoch Slovensko odovzdávajú ako atraktívnu krajinu pre investorov a všetky reči o zhoršení podnikateľského prostredia, zlej vymáhateľnosti práva a podobne sú len opozičné plky. „Dnes už nikto nemôže tvrdiť, že Slovensko nie je vhodnou krajinou na investície. V medzinárodnej konkurencii z celého sveta sme dokázali investorovi ponúknuť také prostredie, ktoré si vybral v tvrdej medzinárodnej konkurencii. Nie kvôli stimulom. Ale kvôli kvalitným ľuďom a vhodnému nastaveniu celej krajiny. Som rád, že časť opozície nabrala dosť odvahy a priznala to,“ uviedol napríklad na margo

príchodu Land Roveru minister dopravy Ján Počiatek. Slovensko sa so štvrtou automobilkou definitívne zaradi k automobilovým veľmociam, vyrábať by dokonca mohlo viac automobilov ako susedné Česko, v prepočte na obyvateľa oproti Česku vyrobíme po príchode Land Roveru dvakrát toľko vozidiel.

Čerešničkou na torte a najviac rozeroberaným fenoménom prichádzajúceho biznisu sa stal fakt, že na novej automobilke by mal dobre zarobiť bývalý člen SDKÚ-DS Ondrej Ščurka. Ščurka, niekdajší priateľ Mikuláša Dzurindu, vlastní spoločnosť Nitra Invest, ktorá vlastní pozemky pod budúcim závodom a na predaji štátu by sa mala dobre zahojiť. Ščurku celé Slovensko spoznalo počas vlády Ivety Radičovej vďaka kauze prenájmu budovy v Košiciach daniarom v čase, keď ministerstvo financií viedol Ivan Mikloš a daniarom šéfoval jeho priateľ Miroslav Mikulčík. Ščurka vlastnil budovu v Košiciach, ktorú daniarom prenajal. Bývalý nitriansky funkcionár SDKÚ vrel, že pozemky pri Nitre začal skupovať pred desiatimi rokmi, koľko predajom zarobí, novinárom nespresnil. Odhady médií hovoria, že Ščurkov Nitra Invest na predajoch pozemkov štátu môže zarobiť rádovo milióny eur. Štát podľa medializovaných informácií na rozdiel od problémového výkupu pozemkov pre žilinskú Kiu teraz vlastníkom ponúka relatívne výhodnú cenu. Nemala by sa tak opakovať neverending story, na ktorej si polievocku pred rokmi prihrieval napríklad Marián Kočner a výkup pozemkov sa nedal označiť inak ako fraškou.

Aké budú detaily príchodu štvrtej automobilky, sa teda ešte len dozvieme. Ak však vláda Smeru na Slovensko túto veľkú investíciu naozaj dotiahne, pôjde suverénne so Schengenom a eurom o najväčší úspech strany Roberta Fica. A dobrú správu pre Slovensko, nech si o Smeru myslíme čokoľvek.

Martin Guzi, novinár

SUPERNATURALS

Studio Alta 17.9.2015 v 19:30

Dva úplne obyčajní smrteľníci se rozhodnou stát superhrdiny.

Martina Hajdyla Lacová získala za tuto roli cenu Tanečnice roku 2014.

Koncept, choreografie:

Martina Hajdyla Lacová a Stano Dobák

Tanec:

Martina Hajdyla Lacová, Lukáš Homola

Pohybová a režijní spolupráce:

Peter Šavel

Světelný design:

Stano Dobák, Štěpán Hejzlar

Producent:

ME-SA/ Karolína Hejnová

Koprodukce: ALT@RT

Za podpory:

MHMP, MKČR, Nadace život umělce, ALT@RT

Jozef Bučko

5. júla 2015 sa v Evanjelickom kostole v Martine konalo spomienkové podujatie pri príležitosti 70. výročia skončenia 2. svetovej vojny a porážky fašizmu ako aj pri príležitosti 70. výročia úmrtia Jozefa Bučku, váženého martinského evanjelického farára v rokoch 1940–1945, ktorý zahynul v koncentračnom tábore v Ebensee na území Rakúska 6. mája 1945. Zároveň si prítomní pripomenuli udalosti pred 600 rokov, keď v plameňoch zahynul Jan Hus. Podujatia sa zúčastnila aj dcéra Jozefa Bučku – herečka Jela Bučková, ktorá je aj neterou Dr. Milana Hodžu a bola práve účastníčkou Hodžových dní.

Jozef Bučko sa narodil 3. marca 1907 v Slatine nad Bebravou, kde žili jeho rodičia, chudobní roľníci. Aby vychovali svojich šesť detí, každoročne chodili na zárobky „na dolniaky“ ako poľnohospodárski robotníci, výžinkári. Neskoršie sa po vychodení piatich tried národnej školy v Slatine presťahoval s rodičmi a súrodencami do úrodnejšieho kraja pri Nitre, do obce Šalgov (terajšie Svätoplukovo), kde si rodičia nadobudli menšie gazdovstvo.

V rokoch 1921–1929 študoval na gymnáziu v Nitre, kde aj maturoval. Rozhodol sa zapísať na teológiu. Prvé štyri semestre študoval na Teologickej vysokej škole v Bratislave, piaty a šiesty semester v školskom roku 1931/32 na nemeckej univerzite v Erlangene. Tu si osvojil nemčinu a súčasne mal možnosť bližšie poznať vtedajšie pomery smerujúce k fašizmu.

V roku 1933 prichádza do Martina za seniorálneho kaplána k seniorovi Ottovi Škrovinovi.

Bola to preňho výborná škola pri mnohostranne vzdelanom i politicky činnom kazateľovi, ktorý si ho obľúbil, povzbudzoval jeho horlivosť, náboženský, mravný zápal a organizačné schopnosti. Keďže senior Škrovina dosť často chorľavel, mladému kaplánovi čoskoro pripadlo veľa úloh. Okrem vyučovania náboženstva na početných martinských školách a práce v „Združení evanjelickej mládeže“ (ZEM) a iných cirkevných spolkoch mal na starosti aj veľa iných cirkevných záležitostí. Našiel si pritom čas aj na aktívnu prácu v Matici slovenskej (pôsobil vo výbore) a v Muzeálnej slovenskej spoločnosti, na príspevky do novín a časopisov, ktoré uverejňoval najmä v Národných novinách a v Cirkevných listoch.

„...Nemravné, cudzie nesmie byť pre nás národné ani vtedy, keby bolo výnosné a moderné. Preto každý, kto by chcel z tejto ustanovizne (rozumej: Maticy slovenskej) urobiť odbočku čohokoľvek v politickom a cirkevnom smere, hrešiť na národe. Len mravne vyspelí, národne verní, duchom odhodlaní budú môcť vycítiť tlkot srdca a brániť ho až do krvi. V posvätných

ných veciach nemôže byť ani kupčenie ani kompromisy. Okypená pravda už nie je pravdou. Kompromis nie je víťazstvo, ktoré by dôstojne zdobilo pravdu.“ (Jozef Bučko, 1944)

Velkej obľube sa tešil najmä u evanjelickej mládeže, ktorej činnosť vedel rozširovať v nebyvalej miere. Mal na ňu značný výchovný vplyv.

V roku 1935 bol zvolený za farára do Vrbového. Tu pôsobil päť rokov, do r. 1940. Boli to roky veľmi plodnej práce a boja proti fašizmu, najmä po Mníchove a po vzniku tzv. Slovenského štátu, ktorého bol nekompromisným odporcom. V spolkoch dospelých i mládeže neprestával oduševňovať svojich cirkevníkov pre demokratickú slobodu a bratstvo Čechov a Slovákov. Jeho nekompromisný postoj k režimu a smelé zastávanie sa prenasledovaných Židov popudilo proti nemu miestnych gardistov, ktorí sa ho snažili zastrašiť vyhrážaním.

Počas Slovenského štátu zorganizoval tajné pamätné stretnutia s českými a moravskými evanjelikmi v Holubyho chate na Javorine, pri ktorých sa utužovala česko-slovenská vzájomnosť, živila sa túžba po obnove Československej republiky, recitovali sa „priečinkové“ básne

Člen Muzeálnej Slovenskej spoločnosti

Člen Maticy slovenskej

Janka Jesenského, ostro bičujúce slovenský fašizmus a gardistov. Tiež na pamätnom Bradle pri Štefánikovej mohyle bolo niekoľko tajných schôdzok s priateľmi.

Svojimi podnetnými návrhmi a smelými diskusnými príspevkami na pastorálnych konferenciách nitrianskeho bratstva stal sa známym v celom senioráte. Poznali ho tiež ako dekana (cirkevná funkcia, cieľom ktorej je kontrola vyučovania náboženstva). Pole jeho pôsobnosti bolo veľmi široké: odbavovanie služieb božích, práca v cirkevných spolkoch, vyučovanie náboženstva a dozor nad ním, a to nielen vo Vrbovom s početnými, aj veľmi vzdialenými kopicami, ale aj v Piešťanoch, kde mal na starosti ešte aj duchovnú opateru pacientov v nemocnici. Po smrti turčianskeho seniora Otta Škrovina v roku 1939 bol Jozef Bučko zvolený za jeho nástupcu v kňazskom úrade v zbere martinškom. Dňa 15. 9. 1940 sa ujal svojho úradu a 27. 10. 1940 sa konala slávnostná inštalácia. Inštaloval ho biskup Dr. Vladimír Čobrda.

Pôsobil tu síce len krátko, no hlboko sa zapísal do duší martinšských evanjelikov, ale aj ostatných obyvateľov Martina najmä ako výnimočný kazateľ a nezabudnuteľný organizátor cirkevného života.

- Zaslúžil sa o vybudovanie martinšského evanjelického zborového domu (1943), ktorý je dnes skvelým zázemím pre evanjelickú spojenú školu.

- Založil sociálne zariadenie – starobinec (na Hviezdoslavovej ulici).

Vo svojich kázňach nekompromisne kritizoval porušovanie ľudských práv, ktorým sa vyznačovalo obdobie vojnového Slovenského štátu, najmä protižidovskú politiku. Kritické postoje dával verejne najavo, predovšetkým v cenných výročných správach cirkevného zboru. V dôsledku toho bol väznený v Ilave a v Prešove.

Počas príprav Slovenského národného povstania sa v roku 1944 stal členom Revolučného okresného národného výboru v Martine za demokraticky orientovaný občiansky blok. Po páde Martina v septembri 1944 odišiel do B. Bystrice, kde pôsobil ako kňaz a sanitár v nemocnici. Po jej páde bol v novembri 1944 zatknutý a väznený vo väznici Krajského súdu v Bratislave, neskôr v koncentračnom tábore na území Rakúska – v Mauthausene, v Amstettene a v Ebensee.

Cirkevný zbor ECAV v Martine vydal v roku 2010 zaujímavú publikáciu s názvom Jozef Bučko. Ide o súbor dokumentov o živote a diele tohto farára.

Dr. Július Vanovič o knihe napísal:

„V čase dnešného duchovného bezvládia, v čase neprítomnosti charakterov a výrazných osobností – v cirkevnom, kultúrnom a politickom živote – je hotovým občerstvením, priam duchovným regenerovaním čítať kázne a články tohto výnimočného, charizmatického kňaza.

Martin ho dostal ako doslovný dar na roky vojny a ochorenej slovenskosti,

S farníkmi

V starobinci, Martin 1941

Jozef Bučko sediaci druhý zľava v martinškej nemocnici, 1940

do času prvej totality: deravej síce, no voči evanjelikom upodozrievavej a nie veľmi žičlivej. Dostal kňaza seba a svojej minulosti takého blízkeho a spriazneného, akými boli pred ním Jozef Horváth, superintendent Karol Kuzmány a Otto Škrovina.

Martýrska smrť Jozefa Bučku sa nevmetá do slov, patrí do rúk Božích. Ale odkaz jeho života a smrti patrí do rúk pozemských, predovšetkým do rúk martinšského zboru. Od neho závisí, o koľko nových tvorivých obsahov a činov sa odkaz rozšíri a znásobi.“

Záverom si dovoľm uviesť slová ev. farára Jána Bohdana Hroboňa: *„Ktosi povedal, že človek verí len tomu, za čo je ochotný obetovať svoj život. Platí to predovšetkým o kresťanskej viere ...*

A my, slovenskí evanjelici, medzi tými, ktorí dotiahli svoju vernosť do dôsledku, akým môže byť iba strata vlastného časného života, máme svojho Jozefa Bučku. Ani on, bývalý martinšský evanjelický a. v. farár, nemusel zomrieť. Mal možnosť uhnúť, zutekať, skrýť sa. Vedel však, že v čase diabolicky rozvrátených hodnôt treba zaujať vyznávačský, čestný a dôsledný, v pravom zmysle slova kresťanský postoj za každú cenu. Predovšetkým preto sa nám jeho smrť – a smrť jemu podobných ľudí – javí ako vzácna v očiach Božích.

Je však vzácnou aj v našich očiach? Je vzácnou našej viere, našim postojom?

Hľadáme odpoveď a kritizujeme dobu, ktorú sme prežili. No v podstate nejde o to, akou bola, akou je či akou bude doba. Ide o to, akí sme v tej dobe boli, akí sme a akí budeme my sami!“

Ivana Poláková

Nemecká menšina na Slovensku po februári 1948

III. časť pokračovanie z minulého čísla

Nemecká usadlosť v Sliedzku

Povereník vnútra v obežníku všetkým národným výborom z 15. mája 1950 konštatoval, že vysídlením, retribúciou a konfiškáciou majetku bola otázka Nemcov na Slovensku v podstate vyriešená. Počet Nemcov, ktorí zostali po vysídlení, bol relatívne malý a podľa jeho vyjadrenia príslušníci nemeckej menšiny už nemohli mať prakticky vplyv na politický vývoj v republike. Keď sa v marci 1950 v Československu uskutočnilo sčítanie obyvateľstva, k nemeckej národnosti sa na Slovensku oficiálne prihlásilo 5 170 osôb (0,15 %). V roku 1930 žilo podľa oficiálnych údajov štatistického úradu z cenzu obyvateľstva 147 501 Nemcov (4,64 %). Uvedené kvantitatívne ukazovatele dokumentujú dramatický pokles príslušníkov nemeckej minority na Slovensku v priebehu dvadsiatich rokov. Pri zvolenej metodike sčítania obyvateľstva v roku 1950, keď určujúcim bolo subjektívne vyjadrenie jednotlivých osôb, značná časť nemeckého obyvateľstva v danej situácii uviedla inú ako nemeckú národnosť.

Postoj nemeckého obyvateľstva na Slovensku voči štátnej moci sa po predchádzajúcich prežitých udalostiach, hlavne v období rokov 1945–1947, vyznačoval nedôverou a pasivitou. Príslušníci nemeckej národnosti preferovali súkromie, užšie priateľské či susedské vzťahy, nedôverovali okoliu a navzájom prejavovali veľkú súdržnosť. Ich vzájomné vzťahy štátna bezpečnosť charakterizovala stručne, ale výstižne – „všetci držia spolu a jeden na druhého nepovie nič zlého“. Hlásenie Krajského veliteľstva štátnej bezpečnosti v Bratislave začiatkom roka 1952 konštatovalo, že Nemci do „verejného a politického života sa naprosto nezapájajú... Väčšia časť osôb nemeckej národnosti...zaujíma k terajšiemu politickému životu pasívne stanovisko... z času na čas majú schôdzky vo verejných miestnostiach (hostinec)“. Štátna bezpečnosť venovala príslušníkom nemeckej menšiny zvýšenú pozornosť a zhromažďovala informácie o všetkých aspektoch života tejto skupiny obyvateľstva. Krajské veliteľstvá štátnej bezpečnosti zasielali v mesačných správach Veliteľstvu štátnej bezpečnosti do Prahy (na Ministerstvo národnej bezpečnosti) informácie o činnosti Nemcov v kraji. Aj keď podľa hlásenia Krajskej správy Štb v Nitre „do radov nemeckej národnosti sa veľmi ťažko preniká z toho dôvodu, že títo sú veľmi zjednotení a opatrní a nemajú vôbec dôveru pred občanom slovenskej národnosti a s ničím sa pred týmto

nezdôveria, čo by mohlo škodiť ich osobám po stránke politickej. Ani mnohí členovia KSS nie sú v tomto smere dôveryhodní a stavajú sa bokom reakčne zmýšľajúcim Nemcom. V celom obvode sa dá povedať o dvoch osobách nemeckej národnosti, že chápu pokrok a líniu KSČ a hovoria otvorene a objektívne o otázkach týkajúcich sa občanov nemeckej národnosti.“ Pritom krajské veliteľstvo ŠtB v Nitre informovalo, že v máji 1952 žilo v kraji 2 990 Nemcov. Krajské veliteľstvo štátnej bezpečnosti v Prešove hlásilo, že medzi nemeckým obyvateľstvom nezistilo nič o ich aktívnej činnosti „proti terajšiemu štátnemu zriadeniu, avšak ich postoj, či už k budovaniu socializácie na dedine, alebo v národných podnikoch je taký, že z toho sa dá usúdiť, že tieto osoby nemajú záujem na budovaní socializmu u nás.“ Pasívny odpor nemeckého obyvateľstva Krajské veliteľstvo ŠtB v Bratislave zdôvodňovalo stratou finančného a materiálneho zabezpečenia. Nemecké obyvateľstvo ako celok nepatrilo v predchádzajúcom období k sociálne slabým skupinám obyvateľstva na Slovensku. Väčšina z nich vlastnila väčšie či menšie poľnohospodárske usadlosti, pracovali ako obchodníci, živnostníci, remeselníci a kvalifikovaní odborníci. Po druhej svetovej vojne bol ich majetok konfiškovaný. Podľa hodnotenia štátnej bezpečnosti to bolo hlavným dôvodom, že „títo takmer všetci stoja dnes na platforme triedneho nepriateľa, len mizivé percento Nemcov intelektuálov podporuje aktívne dnešný režim v ČSR... Nemci, robotníckeho pôvodu, sú takmer všetci zapojení do budovateľského úsilia a ich výkony na jednotlivých

Nemecký evanjelický kostol v českom Trutnove

úsekoch sú pozoruhodné, i keď z radov Nemcov je len malé percento robotníkov.“ Najpočetnejšou skupinou robotníkov boli nemeckí baníci pracujúci v Handlovej a v Prievidzi. Aj keď ich pracovná morálka bola hodnotená pozitívne, Krajské veliteľstvo štátnej bezpečnosti v Nitre konštatovalo, že sa „im nepáči naše ľudovodemokratické zriadenie, ktoré kritizujú a v niektorých prípadoch priam sabotujú naše úsilie pri budovaní socializmu v našej vlasti“. Vzhľadom na vysoký ideologický status baníckeho povolania, zdôrazňovaného komunistickým režimom, nemeckí baníci sa začali dožadovať aspoň základných menšinových práv – základného vzdelania v materinskom jazyku, národnostného zastúpenia v národných výboroch.

Skanzen pôvodných hrázdených nemeckých usadlostí v Doubravě na Chebsku je navštevovaný Nemcami vysídlenými po roku 1945 z Československa

Pôvodne nemecké vily v českých Vejprtoch poznával odsun Nemcov

Existencia značného počtu Nemcov v ČSR bez štátneho občianstva vytvárala nielen vnútroštátne problémy, ale aj medzinárodné komplikácie. Začiatkom roka 1953 Ministerstvo vnútra upozorňovalo, že títo Nemci sú terčom agitácie západonemeckej strany uskutočňovanej rozhlasom, tlačou, korešpondenciou i šepkanou propagandou. O plošnom riešení otázky štátneho občianstva osôb nemeckej národnosti rozhodlo nakoniec Ministerstvo vnútra. Všetci Nemci, ktorí na základe ústavného dekrétu č. 33/1945 Zb. z. a n. stratili československé štátne občianstvo, ho mali nadobudnúť zo zákona. Ministerstvo vnútra zdôvodňovalo uvedený postup tým, že ČSR dosiahne situáciu, keď všetci Nemci v republike získajú občianstvo aj napriek tomu, že žiadost' o jeho vrátenie nepodajú. V neposlednom rade operovalo faktom, že štát by mohol prezentovať svoj postup ako výraz „veľkorysého a blahovoľného“ postoja.

Dňa 24. apríla 1953 bol prijatý zákon č. 34/1953 Zb. z. a n. V § 1 uvádzal, že osoby nemeckej národnosti, ktoré „stratili československé štátne občianstvo podľa dekrétu č. 33/1945 Zb. a majú v deň, keď tento zákon nadobudne účinnosť, bydlisko na území Československej republiky, stávajú sa československými občanmi, pokiaľ československé štátne občianstvo nenadobudli už skôr“. Znenie zákona v praktickej rovine znamenalo, že všetci obyvatelia nemeckej národnosti nadobudli občianstvo ex lege, priamo zo zákona. Žiadost' o získanie občianstva nebola potrebná a následne ani ďalšie konanie. Všetci príslušníci nemeckej národnosti sa tak stali občanmi Československej republiky odhladiac od toho, či o občianstvo československého štátu mali záujem alebo nie. Udelenie občianstva neovplyvnilo majetkové otázky Nemcov a po druhej svetovej vojne konfiškovaný nemecký majetok sa v zásade nevracal.

Soňa Gabzdilová

Foto: Archív SNM - Múzeum kultúry karpatských Nemcov, Bratislava

Interiér pôvodne nemeckého rímsko-katolíckeho kostola v Krasliciach

Kolekcia divadelných plagátov dramatického krúžku Vinohradskej rychty I. časť

Vznik a história Koliby

V roku 2009 získalo Slovenské národné múzeum v Martine – Múzeum kultúry Čechov na Slovensku vzácny prírastok zbierkového fondu – kolekciu divadelných plagátov spolku Vinohradskej rychty. Plagáty dlhé roky zbieral pán Jan Malý, obyvateľ bratislavskej Koliby a pamätník jej histórie. Systematicky zbieral fotografie zo života tejto lokality, zaznamenával rozprávanie pamätníkov a pre členov svojej rodiny i pre nových obyvateľov Koliby zachytil okolnosti jej vzniku i najvýznamnejšie udalosti jej histórie.

Po roku 1918 vznikali vo viacerých mestách na Slovensku mestské časti sústreďujúce obyvateľstvo prichádzajúce z Čiech. V Žiline i v Košiciach sa nachádzajú mestské časti nazývané Malá Praha, časť Vrútok je dodnes známa ako kolónia Mexiko. Je všeobecne menej známe, že aj bratislavská Koliba má české korene a zaujímavú kultúrnu históriu.

Ale podme pekne po poriadku:

Pod miestnym názvom **Bratislava - Koliba** dnes rozumieme miestnu časť bratislavskej mestskej časti Bratislava - Nové Mesto. Nachádza sa na úpätí Malých Karpát, v jej blízkosti nájdeme vrch Kamzík a televíznu vežu. Koliba je známa aj vďaka filmovým ateli-

érom, ktoré sa tu nachádzajú. V roku 2005 bola zrekonštruovaná lanovka, ktorá spája Kolibu s obľúbenou výletnou lokalitou Bratislavčanov – Železnou studienkou.

Vrch Kamzík je pamätný ešte z čias rakúsko-pruskej vojny v roku 1866. Rakúsko-uhorskí ochrancovia Kamzíka tam boli porazení a padlí sú pochovaní v spoločnom hrobe asi pol kilometra od výletnej reštaurácie Kamzík.

Ako spomína pán Malý: územie dnešnej Bratislavy – Koliby bolo pred prvou svetovou vojnou známe pod názvom *Strohütte – Slamená búda* podľa zájazdného hostinca rovnakého mena. Pomenovanie hostinca zodpovedalo realite – hostinská miestnosť síce bola pokrytá šindľom, ale jej ďalšie príhľané budovy slamou. Budovu obklopovali vinohrady a záhrady s osamelými záhradnými domčekmi.

Stred dnešnej Koliby tvorila jediná záhrada so starými stromami, prevažne jedlými gaštanmi, nepestovanými hruškami a orechmi, no nachádzali sa tu aj duby, buky a iné dreviny. Uprostred záhrady stáli dva domy – byt hájnika a záhradná vila majiteľa záhrady. Po okraji stáli chatrné domčeky, takmer pri každom bola uviazaná chudá koza, pri niektorých i viac a okolo pobehovalo zopár sliepok. Týmto ľuďom bol les a záhrada celou obživou.

Počas prvej svetovej vojny v strednej časti Koliby postavili 16 vojenských barakov pre núdzové ubytovanie rakúsko-uhorského vojska, pri jej dolnom konci ďalšie štyri baraky. Každý barak bol 40 metrov dlhý a 12 metrov široký. Nachádzala sa tu aj vojenská kuchyňa a kantína. V oblasti terajšej Tretej ulice, oproti bývalej mliekárni boli vojenské kancelárie a dôstojnícke ubikácie. Vojenské baraky niekoľkokrát zmenili svoj účel. Po odchode rakúsko-uhorských vojakov na front v nich ubytovali zajatých ruských vojakov a celé priestranstvo obohnané ostnatým drôtom. Zajatci boli využívaní na stavbu cesty na Kamzík vrch a na výstavbu opevnenia na kopci za horárňou. Po skončení týchto prác urobili z barakov vojenskú infekčnú nemocnicu, v ktorej liečili týfus a úplavicu. Táto, tzv. nemocnica bola takmer najväčším dodávateľom obetí na vojenský cintorín v Slávičom údolí. Aby sa mesto i samotné vojsko c.k. armády uchránilo od tejto pohromy, niektorá cirkevná inštitúcia postavila sochu „Panny Márie Ochrániteľky“, pri ktorej slúžievali sväté omše. Počas neskoršej výstavby školy sochu Panny Márie premiestnili vedľa cesty, kde sa nachádza dodnes. Koncom prvej svetovej vojny ubytovali vo vojenských barakoch poľských židov, ktorí cez vojnu utekali z Haliča.

K osídleniu Koliby dopomohla náhoda

Po príchode čs. armády do Bratislavy začiatkom r. 1919 všetci železničiarci maďarskej národnosti odišli do Maďarska. Slovenských železničiarov bolo veľmi málo, preto bolo potrebné pozvať sem železničiarov z Čiech a Moravy. Vtedy boli železnice ešte pod vojenskou správou. Týchto železničiarov ubytovali vo vozatajských kasárňach na Krajinskej ulici a vo vojenských barakoch na miestach terajšej Železničiarkej ulice. Medzi železničiarimi bolo veľa bývalých legionárov, ktorí si založili organizáciu „Zväz bojovníkov za slobodu“. Zväz sa o svojich členov staral po stránke kultúrnej i sociálnej. Výbor zväzu založil stavebné družstvo a začal rokovať so stavebným odborom vtedajšej Legiobanky, vedeným staviteľom Fričom. Druž-

stvo si pre výstavbu nových domov vyhládlo rozsiahly stavebný pozemok na niekdajšom vojenskom cvičisku medzi Bratislavou a vtedajšou Dynamitkou. Bezpečnostné orgány tam však výstavbu kvôli Dynamitke nepovolili. Preto Legiobanka kúpila celý komplex bývalých vojenských barakov i so záhradami, teda prakticky celú terajšiu Kolibu. Následne v septembri toho istého roku zorganizovala pre budúcich obyvateľov v tamajších záhradách legionársku slávnosť. Poloha miesta a krásne okolie všetkých nadchli a miesto prijali za svoj nastávajúci domov.

Ešte do zimy roku 1920 tam postavili 5 rôznych typov rodinných domov, z ktorých si železničari mohli vybrať konkrétny typ zodpovedajúci ich finančným možnostiam. Na ich stavbu dostali stavebníci štátnu podporu. Okrem toho železničná správa z vlastných prostriedkov poskytla železničiarom bezúročnú pôžičku 10 tisíc korún, ktoré splácali z príspevkov na byt, vyplácaných železničiarom každý štvrtý rok. Iné úrady a organizácie v tomto smere nevyšli svojim zamestnancom v ústrety, a tak mali záujem o výstavbu rodinných domov na Kolibe prevažne železničari, z ostatných občanov iba majitelia vlastného základného kapitálu. Keďže členov Zväzu bojovníkov za slobodu nebolo toľko, aby osídľili celú Kolibu, do akcie pribrali väčší počet železničiarov zo Stavebného družstva štátnych železničných zamestnancov.

V r. 1921 začala na Kolibe intenzívna výstavba a do konca roka bolo dobudovaných 58 rodinných domov. Prvá výstavba bola sústredená do západnej časti Koliby, jej východnú časť v r. 1922 rozšírili o ďalších 70 rodinných domov. Počet obyvateľov Koliby postupne vzrástol na 650.

Po veľkom stavebnom nadšení sa začali ukazovať nedostatky. Nebola tu zavedená elektrina ani vodovod. K dispozícii boli len tri studne s pitnou vodou, pôvodne slúžiace bývalým vojenským barakom. V letných mesiacoch, keď bol vody nedostatok, museli si ju Kolibčania nosiť až z lesného prameňa nad terajšími Kamenými sadmi, z dolného konca terajšej cesty na Kamzík, kde bola

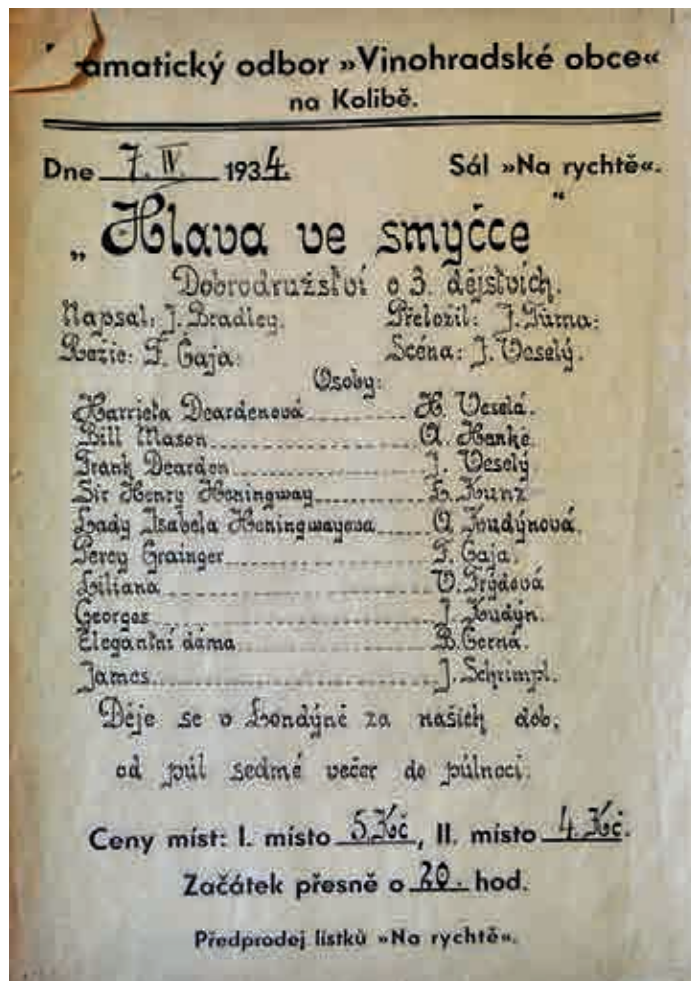
prečerpávací stanica, alebo o ňu prosiť v nemeckom hostinci Slamená búda.

O zásobovanie obyvateľov Koliby sa v prvých rokoch staral pán Soukup, ktorý získal bývalú vojenskú kantínu Na skalke. Z kantíny neskôr urobil hostinec a pristaval k nemu kolkáraň. Krátko nato založila na Kolibe svoju filiálku firma „Fencel a Srb – potraviny“. Tovar predávala v drevenom obchodíku na mieste terajšej predposlednej trolejbusovej zastávky Na Skalke. Majiteľom tretieho obchodu na Kolibe bol pán Müller. Obchod neskôr odkúpil pán Rajsкуп a zriadil tam mliekáraň. Tovar pre celú Kolibu dovážali majitelia obchodov po neschodných kolibských cestách denne na koňoch. Autá sa začali používať oveľa neskôr.

V r. 1925 si stavebné družstvo vlastným nákladom zaviedlo na Kolibu vodovod. Vodu priviedli z dolinky, ktorá sa ťahne na Kamzík od pomníka padlých vo vojne r. 1866. Po krátkom čase, keď sa počet obyvateľov Koliby rozšíril, vodný zdroj na Kamzík už nestačil. Preto výbor Vinohradskej obce požiadal mesto o prípojku na mestskú vodovodnú sieť.

Na valnom zhromaždení Vinohradskej obce 19. marca 1926 tajomník Alois Myšner oznámil, že sa mu ako členovi zastupiteľského zboru mesta Bratislavy podarilo v mestskej rade docieľiť súhlas so zavedením elektrického osvetlenia Koliby vrátane osvetlenia aspoň jednej cesty na Kolibu. Ešte v máji v tom roku začali na Kolibu elektrinu zavádzať. V tom roku sa podarilo zabezpečiť aj odvoz domového odpadu, ktorý dovtedy Kolibčania na veľkú neľúbosť lesníka nosili do lesa. Kanalizáciu dostala Koliba až v roku 1931.

Cesty na Kolibe si Kolibčania väčšinou opravovali sami. Obchodníci im na to požičiavali povozy, neskôr autá. Cesty riadne upravili a v r. 1934 vybudovali úplne novú cestu od námestia Na skalke až dolu do mesta. Následne začal na Kolibu premávať autobus mestskej hromadnej dopravy. Dovtedy museli deti z Koliby chodiť peši

do školy na Karpatskú ulicu. Pokiaľ to bolo možné, brávali ich obchodníci na voz, pravda, všetky sa tam nepomestili. V zime sa tam vozili na spojených sánkach. Keďže sa počet obyvateľov Koliby neustále zvyšoval, ešte v tridsiatych rokoch postavili na Kolibe základnú školu.

Návrh na terajšie pomenovanie tejto časti mesta podal výbor stavebného družstva. Pomenovanie Slamená búda sa občanom nepáčilo, a tak predseda stavebného družstva Alois Myšner navrhol názov „Koliba“. Pravda, skutočná koliba s bačom, valachmi a ovcami tam nikdy nestála.

V r. 1938 došlo v dôsledku aktuálnych politických udalostí k výmene obyvateľov Koliby. Odišlo približne 80 % pôvodných českých obyvateľov. Ostali len tí, ktorí sa prihlásili k slovenskej národnosti, tak ako to urobila aj rodina pána Malého. Česi predávali svoje domy narychlo ešte pred odchodom, alebo až dodatočne, už z Čiech.

Po oslobodení v r. 1946 začala najprv v základnej škole, neskôr vo vlastnej budove pracovať materská škola. V r. 1947 bola elektrina zavedená aj do Kamenných sadov – robotníckej časti Koliby. O rok neskôr sa začali kopať základy filmových ateliérov a základy pre budovu Hydrometeorologického ústavu. Dnes tu prebieha rozsiahla bytová výstavba.

Kultúrny a osvetový spolok Vinohradská obec na Kolibe

Dňa 19. mája 1922 sa na námestíčku zišlo 39 kolibských občanov, zaujímavých sa o lepšiu budúcnosť Koliby a jej obyvateľov. Väčšinou to boli sokolskí a národne uvedomelí pracovníci, pričom tretina z nich boli legionári. Na schôdzi schválili návrh na ustanovenie spolku, ktorý si vytýčil program – udržiavať priateľské styky a dvíhať kultúrnu úroveň Kolibčanov. Organizácii dali názov „Kultúrny a osvetový spolok Vinohradská obec na Kolibe“. Program spolku vypracovali občania Karol Bludovský a Slavíček, ktorým zástupca Legiobanky z Prahy Ing. Jindřich Holna dal zásadný súhlas na odpredaj dvoch starých domčekov pre potreby tejto korporácie. Problém bol však v tom, že objekty boli obývané a bolo potrebné čakať na náhradné ubytovanie ich obyvateľov. Časom, po uvoľnení objektov sa tieto stali miestom stretávania záujmových krúžkov Vinohradskej obce i schôdzok jej výboru. Keďže na čele Vinohradskej obce stál richtár (po česky rychtář), objekt dostal názov Rychta.

Užší výbor Vinohradskej obce tvorili prvý až štvrtý radní, ostatní členovia výboru sa nazývali „obecní starší“. Ďalšími funkcionármi boli jednatel (konateľ), obecný berný (vyberač daní), správca domu a revízori účtov. Členovia sa medzi sebou oslovovali „sused“ a „susedka“. Prvým richtárom Vinohradskej obce sa stal Karel Bludovský, konateľom Alois Myšner. Obecným berným bol Jozef Chabina, správcom domu Jozef Bulánek. I. radným – zástupcom richtára – Ján Janda, 2. radným František Kočíš, 3. radným Leopold Stanek a 4. radným Hynek Zimmermann. Obecnými staršími boli: Ján Koch, Jozef Frýd, František Pech a Antonín Spurný, revízormi účtov Lev Špalek a František Ohnutek.

Prvou ich starostou, napriek tomu, že v tom čase bola východná časť Koliby ešte len rozostavaná, bolo vybudovanie vlastného kultúrneho strediska. Na jeho výstavbu neboli finančné prostriedky a s podporou občanov nebolo možné v tom čase rátať, keďže všetci boli finančne veľmi zaťažení zriaďovaním si vlastnej domácnosti. Najsť východisko z tejto situácie vyžadovalo veľa dôvtipu a energie. Vtedajší Kolibčania boli z 85 % železničiar. Stavebné oddelenie Legiobanky vtedy požiadalo riaditeľstvo Štátnych dráh o možnosť prísunu stavebných hmôt – tehiel, cementu atď. na hlavnú stanicu, aby sa nemusel vozit' z filiálneho nádražia. Železnica však žiadosť zamietla. Legiobanka preto požiadala stavebné družstvo a Vinohradskú obec o pomoc, ktoré žiadosť na riaditeľstvo železníc zopakovali. To tentoraz žiadosť vyhovel.

**Dramatický odbor »Vinohradské obce«
na Kolibě.**

Dne 18.V. 1935. Sál »Na rychtě«.

„Omlazený dědeček“
Tráška o 3. jedn.

Napsal: K. Piškov. Režie: J. Veselý.

Osoby:

Dojček Daviděk, agent pojišťovny.....	J. Jvudýn.
Bela, jeho žena.....	B. Ohnůtková.
Mala G. Jiří Holn, jejich synovec.....	O. Hbanke.
Proda, Belin bratr.....	J. Schrimpl.
Poldi kabareť lanečnice.....	F. Daňkova.
Lili.....	B. Gerná.
Barbusil, maj. kávo planlaží.....	L. Jvunc.
Beda.....	B. Veselá.
Jbalinová, maj. domu.....	A. Jvudýnová.
Simbaba, černoš.....	J. Veselý.
Alois, číšník.....	B. Zimerman.

Děje se v Praze odpoledne a večer téhož dne: první a druhé jedn. v bytě Daviděkově, třetí jedn. v kabaretu „U zlaté harfy.“
Reperitorní hra divadla „Uranie“ v Praze.

Ceny míst: I. místo 5 Kč, II. místo 4 Kč.

Začátek přesně o 20. hod.

Předprodej lístků »Na rychtě«.

V tom čase spolok Vinohradská obec pracoval už naplno a okrem iného založil aj dramatický krúžok. Pre uvádzanie ním nacvičených predstavení si v hostinci Slamená búda prenajal priestrannú kôľňu (v čase nepriaznivého počasia využívanú na posedenie nedeľných hostí) a z trámov a lát zo starých vojenských barakov poskytnutých Legiobankou sa začalo stavať malé javisko. Na jeho výstavbe pracoval každý, kto čo len trochu dokázal vládnuť kladivom či pílou. Scénu tiež vyrábali svojpomocne. Osvetľovalo sa najprv karbidovým svetlom, neskôr elektricky. Vchod na javisko bol ale zvláštny – muselo sa naň chodiť oknom.

Prvú divadelnú hru – „Románek na horách“ odohrali členovia dramatického krúžku v jeseni v r. 1923. Hra mala neobyčajný úspech. Povzbudení ochotníci Vinohradskej obce pokračovali v činnosti a nacvičovali ďalšie divadelné hry. Dokonca sa odvážili aj na operetu „Z českých mlynů“, pretože v tom čase už mala Vinohradská obec aj vlastnú 5-člennú hudbu. Aby si výbor Vinohradskej obce uľahčil prácu, zvolil si zábavný výbor, ktorý sa výlučne venoval iba divadlu a príprave zábav.

Zábavy na Kolibe mali svoj poriadok. Začínalo sa Katarínskou, pokračovalo Silvestrovskou zábavou, nasledovali maškarné plesy a niekedy aj zábava ukončujúca fašiangy. Organizátormi i účastníkmi zábav, ale aj iných kultúrnych akadémii boli aj cvičenci Sokola a žiaci miestnej školy. Sokolská organizácia tu bola mimoriadne aktívna – jej členovia založili Telovýchovnú jednotu „prakticky ihned“, teda už na začiatku 20. rokov 20. storočia a v r. 1930 si vybudovali Sokolovňu. V roku 1938 sa Sokoli spolu so žiakmi a učiteľským zborom miestnej školy zúčastnili X. Vsesokolského sletu v Prahe.

Hana Zelinová, vedúca Dokumentačného strediska
českej kultúry SNM v Martine

Japonská mozaika

Aleje veterných elektrární. Ich obrie ramená sú ručičkami hodín bláznivo odmeriavajúcich čas. Pohyb a hukot morského príboja...

Po pláži kráča štíhla, vetrom ošľahaná postava. Zbiera vlnami opracované a na piesočný breh vyplavené kusy dreva. Štruktúry letokruhov, vyblednuté slnkom a slanou vodou. Neskôr sa pod jej rukami premenia na originálne kusy nábytku s nezameniteľným rukopisom morských vln a tajomstva wabi-sabi.

Jui-san žije v bungalove na pobreží Omaezaki. Otvorený bungalow je jej príbytkom, dielňou i ateliérom. Jui-san sa potápa a harpúnou loví ryby. Maľuje obrazy a z hliny hnetie sošky psov, ktoré zaplňajú dom. Žije so svojím o dvadsať rokov mladším plavčíkom. Keď ju omrzí každodennosť, zbalí si ruksak a vyráža na cesty. Trebárs do subsaharskej Afriky. O svojich cestách píše knihy. Jui-san má rada život. Jui-san nemá strach. Netrápi ju, čo si myslia iní...

Ateliér keramika Kazumu leží uprostred čajových záhrad a ryžových polí náhornej plošiny Makinohara. Minimalistická betónová architektúra so širokými oknami a výhľadom do bambusového hája, ktorým preteká potok. Keramické pece v prízemí sú naplnené a pripravené na vypálenie. V kuchyni sa otáča a vrčí bubon s kávovými zrnami. Mašina s mlynčekom sa zastaví a celý dom naplní vôňa čerstvo upraženej kávy. Na kuchynskom dreze sa ako

vyleštené samurajské meče trblietajú štíhle, strieborné telá rýb. Dravce, čakajúce na svoju korisť za mesačného svitu, sa samy stali úlovkom. Trofeje nočného rybolovu. Pootvorené zubaté tlamy a nemé oči, v ktorých sa zrkadlí obloha. V potoku za kuchynským oknom majú hostinu korytnačky. Po vnútornostiach rýb nezostane o chvíľku ani

Budúcnosť krajiny

Granátové jablko

stopa. V hrnci na sporáku sa varí snehobiela ryža a v ústach sa zbiehajú sliny.

Na polceste medzi keramickou dielňou a pobrežím stojí starý drevený chrám. Kamený chodník k nemu vyskladal vlastnými rukami nejaký budhistický mních. Viac či menej opracované kamene zapadajú do seba, vytvárajúc tak harmonickú mozaiku, zloženú z rôznych tvarov, odtieňov a štruktúr...

Na poliach vôkol sa usilovne pracuje. Dozrieva ryža a jej klasy treba zozbierať a spracovať pomocou malých ručných kombajnov. Všade snopy sušiacich sa vmlátených ryžových stebiel. Strašiaky kakaši, stojace na pustých holých poliach, havranom a vranám

Pristav Omaezaki

Jui-san

Juniko-san & Jošihiro-san

Kamenný chodník

Babka korenárka

na posmech. Rodiny a celé dedinské komunity stmelené spoločným úsilím a tvrdou prácou...

V dome Sugelayovcov bolo toho dňa rušno. O polnoci volali susedia doktora. Oto-san, takmer storočná hlava rodiny, nedokončil každodenný rituál večerného kúpeľa. Telo zostalo ležať v ofure, zatiaľ čo duša vyklázla z horúcej vody rovno do večnosti...

Jošihiro-san leží na pohovke, využívajúc vzácnu chvíľku poľudňajšej pauzy. Zbiera sily k poobedňajšej šichte. Čakáreň kliniky je plná pacientov. Domček na stračej nôžke je prázdny. Jej dočasný obyvateľ a rodinný hosť sa preháňa na bicykli po makinoharškých cestách a pobreží...

To sú posledné dni v krajine Zázračnici.

Moja duša ti blahorečí! Krajina, ktorú chytiš za srdce a už nepustiš! Krajina odpocívajúca, driemuca, spiaca. Čo bude, až sa zo sna prebudiš?

Krajina tancujúca v tónoch a rytme šamiseny spolu s čiernymi motýľmi s ťažkými, ospalými krídlami. Ticho pred búrkou. Hlávky jesenných margarétok, nežné ako mladé Japonky, skláňajúce sa vo vetre k zemi.

Krajina kopcov v oblakoch a ranných hmlách. Krajina visutých mostov, potokov a roklín. Strží, vodopádov, ciest a pútí do podvedomia a fantázie.

Prezreté granátové jabĺčka praskajú a vyteká z nich šťava... Či to vyteká sám život, zanechávajúc krvavé stopy na rukách, zuboch, líci?

Blahorečí ti moja duša! Za poklady, ukryté v hlinených nádobách...

Pec plná hrnčekov, misiek a dlaždíc. Drsné hlinené črepy, rozryté brázdami hrnčiarskeho dlátka a prstov. Útržky rozhovorov, dotykov. Tajuplné znaky a úryvky, stopy štetca, glazúry.

Rozpálené hrnčiarske pece na horách Nagana. Plamene šlahajúce k nočnej oblohe, dotýkajúce sa hviezd...

Rozbúrené vody môjho vnútorného mora...

Tokio sa halí do dažďa a nízkych mrakov.

Lietadlo sa vynorí zo súvislej vrstvy šedivých oblakov, nad ktorými sa týči kráter hory Fudži a moje oči sa nevedia odtrhnúť od tohoto bodu, miesta, kde spočinuli moje nohy.

Zbohom, Japonsko moje! Sajónara! Moje prečudesné, krásne Japonsko...

Miro Pogran, akademický maliar
foto autor

Snopy a kakaši

Keramická misa

Naganské pece

Očima fotografky

premiéra filmu 17. septembra 2015
o 18.30 hod. v kine Lucerna v Prahe

USPORIADATELIA PREMIÉRY:

MIRIUS FILM DISTRIBUTION

Slovenský institut v Praze

DOMUS – dokumentační a muzejní středisko Slováků v ČR a Trigon Production,

pod záštitou velvyslanca Slovenskej republiky v ČR
J. E. Petra Weissa

Premiére budú prítomní tvorcovia
a samotná Zuzana Mináčová.

Film OČIMA FOTOGRAFKY je životní příběh známé fotografky Zuzany Mináčové. Aby se vyrovnala s mučivým tajemstvím z dětství, musí převyprávět svůj život...

Neuvěřitelně vitální, 84letá oblíbená slovenská fotografka Zuzana Mináčová už víc než půlstoletí ovlivňuje slovenskou a českou fotografii. Svými uměleckými experimenty předběhla dobu o desetiletí. Její fotografie Roberta de Nira, Sharon Stoneové, Giny Lollobrigidy, Michaela Douglase, Whoopi Goldbergové, Woody Harrelsona, Scarlett Johanssonové, Bena Kingsleye, Keiry Knightleyové, Danny de Vity, Antonia Banderase, Jude Lawa a mnoha dalších hvězd světového filmu jsou legendární. A přece tato úspěšná a vždy optimistická žena nosí v sobě od dětství mučivé tajemství, které ji pronásleduje a nedovolí jí klidně spát. Jediným řešením pro ni je převyprávět svůj život a odhalit tragický příběh své velké dětské lásky...

Mináčová ve svém vyprávění s humorem prochází zásadními zvraty dvacátého století: fašizmem, komunizmem a kapitalizmem. Odhaluje principy své umělecké tvorby, zákulisí fotografování hvězd i svůj osobní život. Nakonec se vydává na nejtěžší cestu. Dostává se na místo, kde jako třináctiletá dívka zažila nejděsnější moment svého života, na který se snažila navždy zapomenout. Najde klid a smíří se konečně se svojí minulostí?

BIO MATEJ MINÁČ

Matej Mináč (1961) - scenárista, režisér, producent

Absolvent Vysoké školy múzických umění v Bratislavě - obor filmová režie. Stal se známým díky trilogii filmů o britském zachránci

siro Nicholasi Wintonovi, který zachránil téměř 700 dětí před jistou smrtí z rukou nacistů: Všichni moji blízcí (1999), Nicholas Winton - Síla lidskosti (2002), Nickyho rodina (2011). Filmy získaly více než 70 cen včetně INTERNATIONAL EMMY AWARD za výjimečný dokumentární film; Nejlepší dokumentární film - Montreal World Film Festival; Cena diváků - Karlovy Vary, International Film Festival; Český lev - Nejlepší dokumentární film za posledních patnáct let; Audio-Visual Memory Award - Jerusalem Film Festival; PRIX ITALIA 'S SPECIAL SIGNIS AWARD; FIAT/IFTA Archive Achievement Award - za nejlepší užití archivů, British Film Institute, London; Christopher Award - New York; Grand Prix - International Film Festival - Sedona, USA; Cena poroty - Troia International Film Festival - Portugal.

Typ filmu: celovečerní dokumentární film s hranými rekonstrukcemi (dokudrama, hybridní film)

Vysílací kopie: DCP, Dolby Digital 5.1, ratio: 1.85, English subtitles

Scénář a režie: Matej Mináč

Rok výroby: 2015

Stopáž: 80 minut

Světová premiéra: Karlovy Vary Film Festival 2015

Producent: W.I.P. s.r.o., Mazl s.r.o.

Výkonný producent: Jana Gospičová

Střih: Robert Cupřík

Kamery: Jan Drnek, Peter Zubal, Antoan Pepelanov

Hudba: Miloš Krkoška

Mistr zvuku: Peter Németh

Hrají: Júlie Ondráčková, Zdeněk Piškula, Lukáš Král

Koproducenti:

ČESKÁ TELEVIZE, RWE, FÉNIX FILM, ROZHLAS BA, TELEVÍZIA SLOVENSKA, TRIGON PRODUCTION, SLOVENSKÝ FILMOVÝ ÚSTAV, BESSEL KOK, EVAN LAZAR, ČESKÉ DRÁHY

Distribuce:

ČR – MIRIUS FILM DISTRIBUTION

– M. BROCKO & P. KOT

SR – ITAFILM - ita agentura s.r.o.

– M. BROCKO & P. KOT

Podpořil Státní fond kinematografie:

STÁTNÍ FOND KINEMATOGRAFIE

AUDIOVIZUÁLNÝ FOND SR

www.zuzanaminacova.com

Vietnamci a Česká republika

I. část: Příchody

Za jakých okolností přicházeli příslušníci tohoto etnika do českých zemí? Hlavním podnětem k jejich novým a novým vstupům po roce 1989 na půdu českých zemí se staly relativně dobré zkušenosti se životem v Československu za éry socialismu. K výhodám, které je stále lákají, patří také relativní tolerance v imigračních pravidlech české státní politiky a hlavně fakt, že ve svých počátečních podnikatelských aktivitách nacházeli a dodnes nacházejí v českém lokálním prostředí více než dobré podmínky k uplatňování obchodnické činnosti podle svého gusta. To vše podtrhuje ochota příslušníků majoritního obyvatelstva podílet se na jejich obchodech všeho druhu; tudíž také Češi dokázali těžit z vietnamské přítomnosti ve svůj vlastní prospěch.

Přesídlovací akce Vietnamců na dobu určitou byla do roku 1989 založena na československé pomoci vietnamské společnosti postižené válečnými událostmi. Závazek pomoci mířil k poskytnutí *vzdělání, pracovního školení a praxi* v různých oborech příchozím skupinám Vietnamců. Z mnoha příkladů dnes víme, že se tato pomoc často proměňovala v *ekonomické výhody přijímací země* (Československa), a to v tom smyslu, že se Vietnamci stávali zároveň poměrně lacinou a později pro některé obory dokonce i nezbytnou pracovní silou, která chyběla zvláště v provozech, kde bylo třeba nekvalifikovaných dělníků. Následné migrace od počátku devadesátých let jsou potom již standardní ekonomickou imigrací, i když specificky strukturovanou a fázovanou podle možností a potřeb cílové země (České republiky). Imigrace z Vietnamu na území dnešní ČR přicházela v několika vlnách od roku 1956. V tomto roce dorazilo jen několik jednotlivců a zejména sto dětí z rodin postižených válkou. Česká strana umístila děti v Chrastavě, kde zůstaly pohromadě do roku 1959. Jejich pobyt měl formu ozdravovny. Adaptace na české prostředí byla tudíž omezená, neboť děti žily částečně uzavřené ve svém vietnamském kolektivu. Dalším zpomalením při výuce češtiny byla přítomnost trojice vietnamských učitelů. Přesto několik mladých Vietnamců zůstalo v tehdejší Československu na další studia. Jen zlomek zvolil tuto zemi za svůj nový domov a založil zde rodiny. Dnes jsou to již pouze jednotlivci. Po chrastavském dětském pobytu přicházely v dalších letech malé skupinky studentů do různých oborů. V roce 1967

Boží Dar - vietnamské stánky

Setkání bývalých učňů

doplnilo stávající skupinu učňů, studentů a stážístů dalších 2 100 Vietnamců, většinou dělníků.

Zásadní obrat v početně silnější příliv Vietnamců do bývalé ČSSR nastal, když vietnamská delegace navštívila v lednu 1973 Československo. Tehdy žádala o možnost umístění deseti až dvanácti tisíc vietnamských občanů k získání profesních zkušeností. To se československé straně nejprve zdálo jako nerealizovatelný požadavek. V té době pochopitelně nikdo nepředpokládal, že za několik let jejich počet na území republiky bude představovat desetitisíce. Vietnamci začali jednat o podobných projektech pracovní migrace v Polsku a SSSR a na mysl měli další státy RVHP. Vietnamská vláda opakovala, že se bez školení svých pracovníků v zahraniční neobejde.

Pro československou stranu to znamenalo připravit se na pravidelné příchody Vietnamců do země včetně ubytoven a učeben pro jazykovou výuku vietnamských občanů. Ještě v roce 1973 mělo přijet 1 000–1 200 Vietnamců a v dalších letech každoročně ve třech turnusech 3–4 tisíce. Tudíž bylo třeba během několika měsíců získat objekty s kapacitou asi 1 200 ubytovacích míst a 80 učeben (asi 700 až 800 míst v českých zemích, 300 až 400 míst na Slovensku). Následné smlouvy uzavírané postupně v roce 1973, 1974, 1979 a 1980 umožnily příjezd opravdu velkého množství dělníků, učňů, studentů a stážístů. Pobyt byl sjednán učňům na sedm let, stážístům na čtyři roky s možností prodloužení. Jejich počet byl nejvyšší v letech 1980–1983, přibližně 30 000 osob. Pak došlo po mezivládní dohodě k postupnému snižování. V roce 1985 to bylo už 19 350 osob, z toho byla naprostá většina mužů (14 973). Vietnamci byli umístěni po celém území České republiky, nejvíce v Praze (kolem 4 000 osob). Do konce osmdesátých let se tento počet postupně snižoval. V době ukončení platnosti mezistátní smlouvy v roce 1990 to představovalo úbytek počtu Vietnamců minimálně o jednu třetinu.

Organizace přesídlování pracovní migrace z Vietnamu trpěla do roku 1980 živelností především ve výběru adeptů do učení i na studia. Někteří Vietnamci hovoří o protekčním nebo zcela náhodném výběru kandidátů. Během první poloviny osmdesátých let se organizace přesídlení zlepšovala, především ve výběru učňů a stážístů, a to podle vykazované potřeby provincií a jednotlivých resortů a jejich podniků ve Vietnamu. Zároveň také jazyková příprava migrantů začínající již ve Vietnamu a pokračující v ČSSR vykazuje v první polovině osmdesátých let relativně nejkvalitnější výsledky ve srovnání s předchozími i následnými transfery. Záměry s funkční organizací se po roce 1985 pomalu rozpadají. Československo stále více využívá Vietnamce v neatraktivních oborech, na pásově výrobě ve fabrikách, při pomocných

BÁNOVČAN vo veľkom svete

Medzi ocenené študentské eseje minuloročnej XI. medzinárodnej konferencie slovenských študentov v ČR a ich hostí patrila aj esej **Bánovčan vo veľkom svete**. Esej napísali študenti z Gymnázia Varšavská cesta v Žiline Vladimír Bechný a Miriam Mikolková pod vedením PhDr. Alice Virdzekovej. Práca je citlivou sondou do života obyčajného človeka, ktorý sa dostane do víru udalostí I. svetovej vojny.

Ján Pecko v uniforme

Úvod

Dôležitým míľnikom v histórii ľudstva je prvá svetová vojna, ktorá zmarila veľa ľudských životov, spôsobila stratu domovov, mnohým zničila budúcnosť. Táto udalosť sa zapísala do dejín veľkými písmenami, aj keď v negatívnom zmysle.

Táto téma ponúka viaceré možnosti na jej spracovanie. My sme sa rozhodli spracovať osobný príbeh vojaka. Veľkým problémom bolo nájsť človeka, ktorého príbuzní bojovali

na frontoch prvej svetovej vojny. Podarilo sa nám nájsť pána Miroslava Pecka, ktorého otec bojoval na talianskom fronte. Náš pamätník je už na dôchodku a vo voľnom čase sa venuje histórii prvej a druhej svetovej vojny.

Po výbere témy sme navštívili kronikára mestskej časti Žilina–Bánová Mgr. Miroslava Pecka. Mali sme šťastie, pretože jeho otec bojoval v prvej svetovej vojne a pán Pecko bol ochotný podať nám jeho osud formou rozhovoru.

Materiály na vypracovanie práce sme získali prevažne zo zdrojov Krajskej knižnice v Žiline, taktiež sme využili pomoc internetu a súkromné zdroje pani Virdzekovej.

Po výbere témy sme si stanovili hlavný cieľ našej práce – priblížiť životné osudy Jána Pecka, jeho zážitky, pocity a myšlienky na pozadí prvej svetovej vojny.

Vlastnú prácu sme rozčlenili na tri kapitoly. V prvej kapitole sa zameriavame na príčiny prvej svetovej vojny, opis situácie na hlavných frontoch s dôrazom na taliansky front, na ktorom bojoval náš pamätník. Táto časť je rozčlenená na podkapitoly.

Ťažiskom práce je druhá kapitola, ktorá je venovaná životným osudom Jána Pecka, rodáka z Bánovej, ktorý prežil pohnuté roky vojny na južnom fronte.

Prácu sme doplnili o obrazovú prílohu, ktorá dokumentuje život otca nášho pamätníka na talianskom fronte.

Prvá svetová vojna

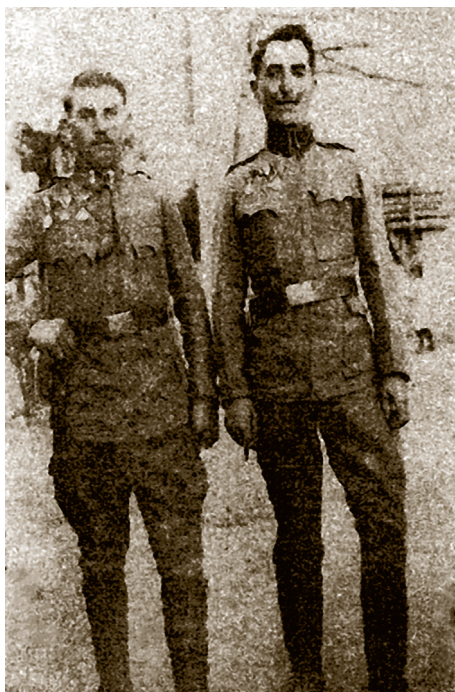
Prvá svetová vojna, dovtedy najväčší konflikt v dejinách ľudstva, vznikla ako dôsledok dlhoročných sporov medzi svetovými mocnosťami. Ich príčinou boli boje o sféru vplyvu, kolónie alebo zdroje surovín. Táto vojna, trvajúca od 28. júla 1914 do 11. novembra 1918, zasiahla väčšinu sveta.

V predvojnovom období bola Európa rozdelená na 2 bloky krajín. Na jednej strane stál Trojspolok (Nemecko, Rakúsko-Uhorsko, Taliansko) a na strane druhej Dohoda (Francúzsko, Veľká Británia, Rusko).

Osudová iskra vzbĺkla v Sarajeve, v hlavnom meste Bosny. Tu bol 28. júna 1914 spáchaný atentát na následníka rakúsko-uhorského trónu Františka Ferdinanda d'Este Gavrilom Principom, členom srbskej teroristickej organizácie Čierna ruka. Rakúsko-Uhorsko po dohode s Nemeckom spísalo ultimátum pre Srbsko, ktoré ho za žiadnu cenu nemohlo prijať. František Jozef I. po prečítaní ultimáta povedal: „*Toto Srbsko nemôže prijať... to znamená všeobecnú vojnu.*“⁴¹ Jeho slová sa skutočne naplnili – 28. júla 1914 Rakúsko-Uhorsko vypovedalo vojnu Srbsku. Postupne proti sebe bojovali Ústredné veľmoci – Nemecko a Rakúsko-Uhorsko, ku ktorým sa počas vojny pridali aj Osmanská ríša a Bulharsko a dohodové štáty, na ich strane Japonsko, Taliansko, Rumunsko a neskôr USA.

Rakúsko-Uhorsko po vypuknutí vojny

Vyhlásenie vojny zaskočilo slovenskú politiku. Situácia v krajine bola veľmi zlá, prenasledované boli tak inštitúcie, ako aj jednotlivci. Zajatia do rôznych táborov, väzenia, násilné odvelenia na front ako aj úplné obmedzenia činnosti a časté kontroly štátnym dozorom zabezpečili úplnú kontrolu nad životom každého občana. Mimoriadne zákony a opatrenia nedovo-

Ján Pecko so švagrom Čičkom

fovali štandardný politický a občiansky život, cenzúra tlače a pošty bránila akémukoľvek šíreniu informácií, obmedzený bol aj pohyb obyvateľstva.²

Vojna zasiahla aj do života civilného obyvateľstva v zázemí. Ženy boli nútené nahradiť postavenie mužov v rodinách, často boli zamestnané aj v mnohých priemyselných závodoch i v poľnohospodárstve.

Vojna sa dotkla aj zásobovania, pretože bol nedostatok potravín a iného spotrebného tovaru, bol zavedený lístkový systém. Na každého člena roľníckej rodiny pripadalo 18 kg chleba na rok, obyvateľom miest iba 10 kg.³ Mnohé veci potrebné k životu poskytoval iba čierny trh, no ceny potravín a odevov pre väčšinu ľudí na ňom boli príliš vysoké. Z dôvodu nedostatku uhlia bola zastavená aj prevádzka v mnohých priemyselných závodoch, keďže ho muselo Uhorsko dovážať.

Značné problémy robilo štátu aj množstvo osirelých detí, ktoré nemali nijakú rodinu ani žiadnu strechu nad hlavou. Ujala sa toho cirkev formou zbierok a výstavieb sirotincov. Zdravotná situácia v krajine bola veľmi zlá. Podvýživa a rôzne infekčné choroby ako napríklad cholera a týfus boli najčastejšie príčiny úmrtia stoviek ľudí. Obyvateľstvo nebolo spokojné s takýmito podmienkami, preto vznikali rôzne vzbury.

Nespokojnosť však nebola len v zázemí, ale aj v armáde. Nikto z mužov, ktorí boli povolani do vojny, nepočítal s tým, že vojna sa pretiahne na viac ako štyri roky, a že za celú túto dlhú dobu budú preč od svojich rodín a v neustálom ohrození života. Preto

tiež vznikali vzbury vojakov, ktorí odmietali bojovať, napríklad v Kragujevci, v Boke Kortskej a i.

Boje na frontoch

Boje prebiehali súčasne na troch frontoch. Na západnom fronte útočili proti sebe Nemecko s Francúzskom, neskôr na pomoc Francúzom došla aj anglická armáda. Na východnom fronte stáli proti sebe Rakúsko-Uhorsko s Nemeckom a Rusko, a to len z dôvodu spojenectiev s jeho nepriateľmi. Na východnom fronte sa prestalo bojovať hneď po podpísaní Brest-litovského separátneho mieru. Na južnom fronte bojovalo Rakúsko-Uhorsko proti Srbsku, spojencom Rakúsko-Uhorska bolo Nemecko a Srbsku prišli na pomoc Rusi.

Taliano vstúpilo do vojny proti Rakúsko-Uhorsku v máji 1915. Prvé talianske jednotky sa už o niekoľko dní zapojili do bojov 1. svetovej vojny. Chceli získať kontrolu nad rakúskymi územiami, čím vznikol nový front – taliansky. Straty boli veľké na oboch stranách.⁴

Zo Slovenska bolo do vojny povolaných okolo 400 tisíc mužov, čo tvorilo až 4 % z rakúsko-uhorskej armády.⁵ Dňa 6. augusta 1914 bola v stave najvyššej bojovej pohotovosti vtedajšia trenčianska posádka, ktorú tvoril 71. peší a 15. honvédsky peší pluk. Vojaci 71. pluku boli nasadení na východnom fronte. V novembri roku 1916, kedy vo vojne bojovalo už aj Taliansko, a po vytvorení taliansko-rakúskeho

frontu, bol 71. peší pluk presunutý na taliansky front, konkrétne pri rieke Soča pri Vertojbe.⁶ Už od začiatku nasadenia museli vojaci značne odolávať útokom jednotiek talianskej armády, neskôr sa kvôli krutej alpskej zime vojna zmenila na pozíčnú, no na jar opäť vypukli intenzívne boje. Talianskym vojskám sa úspešný rakúsko-nemecký postup podarilo zastaviť až na vlastnom území, na rieke Piave, a to len s pomocou jedenástich britsko-francúzskych divízií.⁷ Nemecko však za použitia jedovatého plynu 24. októbra 1917 zastavilo taliansky postup a okolo mesta Caporetta obsadilo strategické pozície. Bolo zabitých 350 tisíc talianskych vojakov a celá armáda sa stiahla za riekou Piavu.⁸

Boje pokračovali aj počas roka 1918, kedy v jeseni opäť na rieke Piave utrpeli rakúsko-uhorské jednotky obrovskú porážku. Obrovské straty a prehry na fronte viedli Rakúsko-Uhorsko k podpísaniu kapitulácie 3. novembra 1918.

Po neúspechoch nemeckých jednotiek na západnom fronte prijali Wilsonove podmienky na podpísanie prímeria. Konečne 11. 11. 1918 sa skončila prvá svetová vojna, nazvaná „veľká vojna“.

Ján Pecko Rapko

Narodil sa 8. mája 1895 v Žiline. Väčšinu svojho detstva prežil v malebnej obci Bánová. Jeho otec bol maloroľník, a preto aj Janko musel pomáhať otcovi na poli. Každú zimu chodil do školy, kde sa učilo

Ján Pecko s kamarátmi

Vojaci s bodákmi

len po maďarsky, nakoľko Slovensko patrilo do uhorskej časti rakúsko-uhorskej monarchie. Vyučovanie v slovenčine bolo vtedy zakázané, akýkoľvek náznak dorozumievania sa po slovensky, ba dokonca aj cez prestávky bol trestaný. Predsa sa však v Bánovej našiel učiteľ, ktorý tento jazyk v utajení vyučoval.⁹

Jeho detstvo bolo pokojné, kým sa nezačala 1. svetová vojna. V tom čase museli všetci muži, ktorí dovŕšili 18 rokov, narukovať na front. Vojne sa vyhli iba tí, čo mali peniaze. Boháči dali veľké peniaze lekárovi, ktorý napísal, že je dieťa choré a nemôže sa zúčastniť aktívneho boja. Takúto výnimku dostalo len pár sedliakov. Chudobný človek, mládenec, musel ísť bez milosti na front. Musel opustiť teplo domova, zobrať na svoje plecía ťažkú úlohu – bojovať za Uhorsko a snažiť sa uspieť vo vojne.

Ján Pecko ihneď po vypuknutí prvej svetovej vojny narukoval do rakúsko-uhorskej armády. Najťažšie bolo lúčenie s rodinou, obava, či sa vráti naspäť domov: „Otec mu dal požehnanie, aby ho Pán Boh ochraňoval a chránil na fronte.“ Absolvoval vojenský výcvik v Trenčíne, kde boli narukovaní vojaci, ktorých pripravovali na aktívny boj. Otec nášho pamätníka bojoval prevažne na talianskom fronte pri Piave. Dostal sa do 71. pluku, kde bojoval spoločne so svojím rodákom Hanovcom.¹⁰ Situácia na fronte bola mizerná. Ako na každej vojne, všetkého bolo málo. Zásoby jedla boli veľmi vzácne, niekedy vojaci nejedli ani dva dni, ba dokonca ani tri. Kuchyňa ich vždy nejako obchádzala. Na fronte nebola strava pravidelná ako v civilnom živote. Špeciálnou stravou bola

konzerva, ktorá obsahovala približne pol kilogramu mäsa. Túto konzervu vojaci nesmeli za nijakých okolností zjesť. Boli prísne kontrolovaní, či ju majú pri sebe. Otvoriť ju mohli jedine v najkrajnejšej núdzi. Bola to ich „železná“ rezerva.

Veľký problém bol aj v oblasti hygieny. Vojaci sa nemali kde umyť, preto jediným východiskom zostávali rieky, kde sa vždy snažili oprat' si svoje šatstvo.¹¹

Väčšinu vojny prežil Ján Pecko so svojimi spolubojovníkmi v zákopoch. Tu bojovali, spali. Nemali nič, čím by sa mohli prikryť. Keď skončil útok, všetci sa rozbehli a hľadali dosky, aby im nenapršalo do zákopov. Alebo jednoduchšie, zahrabali sa hlinou a prikryli čecínou a lístím. Keď vyhlásili oni alebo nepriateľ šturm, všetci utekali kadeľahšie. Keď im došlo strelivo, použili bodáky a bodali každého, kto im prišiel do cesty. Mnohí vojaci boli zabití, iní zranení.¹²

Ján Pecko mal šťastie v nešťastí. Prežil, ale na následky zranenia sa musel liečiť takmer 2 mesiace vo vojenskom lazarete v zázemí mimo frontu. Dnes už nevieme presne identifikovať, v ktorých miestach. Keď sa vyliečil, vrátil sa na front, kde pokračovala zákopová vojna.

Po náročnej vojne sa vrátil domov. Nemal žiadne finančné prostriedky, bol úplne na dne. Na vojne síce dostával nejaké peniaze, ale predstavovalo to veľmi malú sumu. Volalo sa to renta a vojaci ju pravidelne posielali jeho rodičom. Bolo to pár halierov, iba na to, aby jeho rodičia neumreli od hladu, lebo počas vojny nebolo čo jesť. Všetko jedlo bolo vyváňané na front. Paradoxom bolo, že vojna na našom území ani nebola, ale ľudia aj tak hladovali. „Bolo to strašné.“ Musel si nájsť čo najskôr prácu,

aby si zarobil na živobytie. Mal šťastie. Po krátkom hľadaní práce sa zamestnal ako vlakový poštár. Prijímal, triedil a vydával listy na stanici. Toto zamestnanie ho veľmi bavilo a zostal mu verný až do konca života.¹³

Po čase sa zoznámil s dievčinou, do ktorej sa zaľúbil. Anna bola sestrou jeho spolubojovníka Čičku, ktorý sa stal jeho švagrom. Po svadbe prišli na svet jeho 4 deti. Jeho najstarší syn bol vojakom v čase 2. svetovej vojny, preto sa otec snažil pomôcť jeho rodine, ako vedel.¹⁴ „Na otca si spomínam veľmi často a môžem povedať, že len pozitívne. Skutočne všetka česť mu patrí. Snažil sa nás vychovať čo najlepšie. So mnou a s mojimi 3 súrodencami, boli sme 3 chlapci a 1 dievča, vždy slušne zaobchádzal. Nikdy nás nezbil, vždy nám len pohrozil a vysvetlil nám, čo sme zlé spravili. Do života nám často dával rady, ako sa treba chovať medzi ľuďmi, v spoločnosti.“

Popri zamestnaní bol Ján Pecko ešte aj maloroľníkom, aby jeho rodina v tom čase ako-tak vyžila. Mal nejaké to svoje pole, na ktorom mu jeho deti pomáhali. Po tom, čo sa zriadilo školstvo za 1. ČSR, každý začal chodiť do školy v rámci povinnej školskej dochádzky, tak ako sa dalo. Miroslav Pecko spomína: „My sme ako deti chodili do školy radi. Tu v Bánovej sa zriadila nová škola, bola postavená v roku 1912, pôvodne to bola maďarská, ale po vojne sa z nej stala slovenská škola. Dnes je tam školská jedáleň. Zo základnej školy sme išli do meštianky do zázovdia. Tí, čo sa rozhodli, že nejdú, zostali v Bánovej, chodili od 5. triedy do 8., ale väčšina žiakov odišla do meštianky. Moji rodičia trvali na tom, aby som ďalej pokračoval v štúdiu na gymnáziu, čo bola pre mňa iba výhoda. Môj najstarší brat sa vyučil za elektrikára a táto práca ho celý život živila. Druhý brat sa stal obchodníkom. Svoju prácu si našiel v Púchove v Makyte, ako hlavný skladník. Moja sestra bola len v domácnosti. Tej sa nechcelo ďalej študovať, preto nešla na nijakú školu.“

Od pána Pecka sme sa dozvedeli nielen o osudoch jeho otca, ale porozprával nám aj príbeh, ktorý zažil na vlastnej koži a ktorý sa odohral počas 2. svetovej vojny. V bánovskej krčme došlo ku konfliktu medzi slovenskými vojakmi a bánovskými junákmi. Pri tomto konflikte musela zasahovať nemecká pracovná služba. Nemci strieľali do plafónov jedna radosť, všetci utekali kadeľahšie. Vojaci chodili od domu k domu. Rodina Peckovcov mala veľkého bieleho psa, slovenského čuvača. Po príchode vojakov k Peckovcom skočil pes do jedného Nemca. Jeho kolega vytiahol zbraň a psa

71. trenčiansky peší pluk

zastreliť. Tento pes zachránil celú dedinu. Keď počuli občania Bánovej výstrel, všetci utekali preč z dediny.

To nebola jediná príhoda, kedy dedinčanom išlo o život. Keď Nemci obsadzovali cez Povstanie Žilinu, lebo tu nebola žilinská posádka, začala sa strelba. Ľudia z Bánovej utekali. Každý bral, čo mal. Kravičky, koňa, voz. Brat naložil na voz periny a zostal doma. Len náš pamätník s mamou, otcom a sestrou utiekli do Brezian. Neboli sami – do tejto obce sa sústredila takmer celá Žilina.

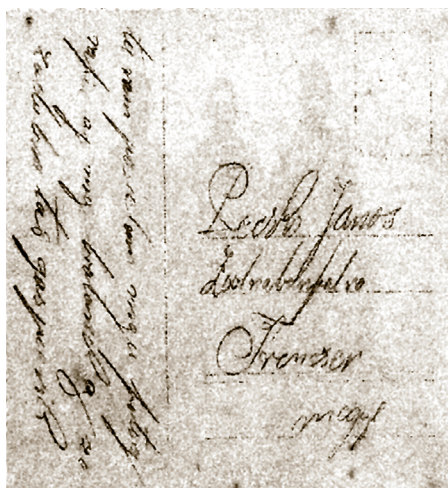
Ján Pecko po druhej svetovej vojne naďalej pracoval. Rodina sa mu rozrástla. Tešil sa z detí a z vnúčat. On však na vojnu nezabudol. Videl, aká bola nespravodlivá, koľko ľudí muselo zahynúť len preto, že veľkí páni chceli rozšíriť svoju územnú celistvosť na iné štáty. Koľko krviprelievania, zabíjania jeho bratov vo frontoch, nehoráznej spúšte, ktorú napáchal ich útok a pohľad na nehybné telá všade v jeho blízkosti. Toto všetko na neho pôsobilo a zmenilo mu to život od základov. „*To, čo som predtým považoval za kruté, mi pri týchto spôsoboch správania, ktoré som sa dozvedel, prišlo ako hladkanie.*“

Zomrel 8. januára 1964 vo veku 69 rokov.

Záver

Hlavnou témou, ktorou sa zaoberá celá naša práca, je prvá svetová vojna. Chceli sme bližšie nahliadnuť do jej dejín na základe životných osudov Jána Pecka, vojaka 71. pešieho pluku.

V prvej kapitole sme stručne zachytili politickú a sociálnu situáciu počas prvej

Pohľadnica odoslaná Jánom Peckom rodičom z talianskeho frontu

svetovej vojny na území Rakúsko-Uhorska. Zamerali sme sa prevažne na slovenské územie a taliansky front.

Základom celej práce je druhá kapitola, v ktorej sme zachytili príbeh otca nášho pamätníka a priblížili situáciu na fronte, čo bolo našim hlavným cieľom. Opísanie jeho detstva, dospievania, všetky jeho spomienky na samotnú vojnu a katastrofálne podmienky počas jej priebehu. Všetky tieto poskytnuté informácie nám pomohli zrekonštruovať životný príbeh Jána Pecka.

Patríme ku generácii, ktorá našťastie nezažila hrôzy žiadnej vojny. Preto pútavé rozprávanie o živote človeka, ktorý zažil hrôzy prvej aj druhej svetovej vojny, nám pomohli urobiť si predstavu o tom, čo títo ľudia, vojaci aj civilisti, zažívali v tejto dobe.

Textovú časť príbehu vhodne dopĺňajú fotografie, ktoré sme získali od Miroslava

Pecka. Prílohy obsahujú fotografie z frontu, osobnú fotografiu Jána Pecka i spoločnú fotografiu s jeho spolubojovníkom Čičkom.

Najväčším problémom pri vypracovávaní našej práce bol nedostatok informácií, pretože otec nášho pamätníka nerád spomínal na vojnu, a preto sa ho jeho syn na nič nepýtal. Dozvedeli sme sa len zopár zážitkov z vojny a zo situácií na fronte, ako mu ich porozprával Ján Pecko.

Bibliografia

- HART, L. *Historie první světové války*. Brno: Jota, 2001. 506 s. ISBN 80-7217-164-X.
- MANNOVÁ, L., et al. *Krátke dejiny Slovenska*. Bratislava: Academic Electronic Press, 2003. 370 s. ISBN 80-88880-42-4.
- BARTLOVÁ, A.- LETZ, R. *Dejepis národné dejiny*. Prešov: Polygraf Print, spol. s.r.o., 2005. 191 s. ISBN 80-10-00031-0.
- http://www.klubvtn.info/info_9901_soubory/krag.pdf (16.10.2014)
- <http://www.catl.sk/clanky/prva-svetova-vojna/1915.html> (15.10.2014)

Poznámky

- ¹ HART, L. *Historie první světové války*, s. 27-30.
- ² MANNOVÁ, L. et al. *Krátke dejiny Slovenska*, s. 257.
- ³ BARTLOVÁ, A.- LETZ, R. *Dejepis národné dejiny*, s. 8.
- ⁴ <http://www.catl.sk/clanky/prva-svetova-vojna/1915.html> (15.10.2014)
- ⁵ BARTLOVÁ, A.- LETZ, R. *Dejepis národné dejiny*, s. 7.
- ⁶ http://www.klubvtn.info/info_9901_soubory/krag.pdf (16.10.2014)
- ⁷ http://www.klubvtn.info/info_9901_soubory/krag.pdf (16.10.2014)
- ⁸ <http://www.catl.sk/clanky/prva-svetova-vojna/1915.html> (17.10.2014)
- ⁹ *Beňa, ten sa nebál. V škole vyučoval maďarsky, no poobede si všetky deti zobral do prírody, aby nikto nevidel a učil ich slovensky. Toto bol správny národovec, bývalý bánovský rodiak.*
- ¹⁰ Pozri: príloha obr. 6, 71. pluk.
- ¹¹ Spomienky Miroslava Pecka.
- ¹² Pozri: príloha, obr. 5.
- ¹³ Spomienky Miroslava Pecka.
- ¹⁴ Pozri: príloha obr. 3, Ján Pecko so švagrom Čičkom

pracích a při „záchraně“ plnění plánu. Vietnamci zhodnocují vydělané peníze posláním zboží do Vietnamu. Na vietnamské straně se objevuje možnost migrace za úplatu. Do ČSSR se dostávají i kriminální živly, děti funkcionářů atd. Snaha naučit se řemeslu či zdokonalit se v pracovní činnosti ustupuje vidině rychlejšího a snadnějšího výdělku.

Podmínky vietnamských pracovníků v ČSSR

Z mezistátních smluv VSR a ČSSR vyplývaly v sedmdesátých a osmdesátých letech nároky pro každého vietnamského imigranta. Vietnamský občan po příjezdu do Československa dostal zimní oblečení v hodnotě 2 400 Kčs a zálohu na mzdu 900 Kčs splatnou do jednoho roku. Po příletu odjeli dělníci z pražského letiště přímo do ubytoven závodů, učňové zamířili nejprve do jednoho ze dvou středisek jazykové přípravy. Dělník absolvoval lekce češtiny po dobu tří měsíců. Docházel na lékařské prohlídky, školení a postupně se seznamoval s pracovním prostředím.

Československý zaměstnavatel přebíral na sebe okamžikem nástupu vietnamského dělníka do zaměstnání další závazky. Továrny poskytovaly ubytování za finanční náhradu, maximálně však 50 Kčs za měsíc, dále celotýdenní stravování včetně víkendů. Podle předpisu každá ubytovna musela být vybavena zároveň kuchyňkou pro případ špatné adaptace Vietnamců na české či slovenské závodní stravování.

Mzda dělníka se řídila podle dohod a činila v prvních třech měsících minimálně 1 000 Kčs. Dovolena se každému vietnamskému dělníkovi vypočítávala tak, jako kdyby pracoval od osmnácti let (i když většinou v tomto věku vstupovali v Československu teprve do učení). Chtěl-li dovolenou prožít ve Vietnamu, bylo to možné až po dvouleté práci v Československu a navíc možnost platila pouze pro ženaté. V tomto případě československá strana hradila zpáteční cestu z Hanoje. Československý závod poskytoval na dovolenou dva měsíce neplaceného volna.

Po ukončení čtyřletého pobytu si každý Vietnamec mohl bezcelně dovést do své země zboží v hodnotě 50 % svého celkového čistého výdělku. Československý podnik byl povinen obstarat bednu, do níž si Vietnamec vložil zboží s vynalézavou úsporností. Podnik také kryl náklady na převoz do Vietnamu. V reakci na šikovnost některých Vietnamců bylo posléze vydáno zpřísnění celních předpisů. Omezení platila na počty jízdních kol, mopedů, motocyklů a šicích strojů na jednu osobu.

Když se suma vynaložená československou stranou na pracovní pobyt jednoho Vietnamce násobila jejich počty, byly to na první pohled velké částky. V osmdesátých letech se o těchto částkách mluvilo ve veřejnosti. Diskuse o výhodách a ztrátách pro Československo tehdy musely a musí i dnes dojít k hlavnímu závěru, že *mnohé československé závody plnily výrobní plány za vydatné pomoci vietnamských dělníků a některé by se dokonce bez Vietnamců ani neobešly.*

Vědomí o jistém zneužívání Vietnamců prostřednictvím internacionální pomoci Československa Vietnamu u některých Vietnamců přetrvává. Mohlo by se zdát, že tato skutečnost nemá podstatný vliv na současnou adaptaci Vietnamců v ČR. Avšak téma postavení vietnamských pracujících v bývalé ČSSR je součástí kontinuálního vědomí této imigrační skupiny. Ačkoli jsou Vietnamci v mnoha ohledech vybaveni odlišnými reakcemi na cizí prostředí (než středoevropská etnika), platí pro ně, stejně jako pro jiná společenství, že pro vědomí o své skupinové existenci hledají delší historický prostor a v něm argumentaci pro svůj současný význam a společenskou váhu.

Ekonomická migrace po roce 1989

Mezi Vietnamci, kteří se podíleli na organizaci vietnamské migrace v bývalé ČSSR (jako vedoucí jednotlivých skupin stážistů, pracovníků a učňů), se traduje, že československá vláda v roce 1990 uvolnila 14 milionů dolarů pro Vietnamce, kteří měli kontrakty na pracovní pobyty v zemi a kterým závody z důvodů rušení či jiných důvodů eko-

nomické transformace nemohly dále poskytnout zaměstnání. Ovšem tlak na návrat do Vietnamu byl i podle samotných migrantů nedůsledný. Navíc dřívější pobyt v ČSSR umožňoval zůstat zde nebo jinde v Evropě vcelku bez problémů.

Nabízelo se několik variant, jak se vyhnout návratu do VSR. Nejvíce využívanou možností bylo založení s.r.o. společně s občany České (Československé) republiky. Vietnamec pak mohl získat dlouhodobý pobyt (resp. později trvalý pobyt) a živnostenské oprávnění. Po roce 1989 se k těmto vietnamským „starousedlíkům“ přidávají následné imigrační proudy: 1. příchodem z Vietnamu na základě možnosti scelování rodin, 2. příchodem z Německa, většinou po r. 1993, kdy Německo ukončilo s Vietnamci, kteří měli pracovní smlouvy z doby NDR, pracovní pobyty a nutilo je po finančním vyrovnání k reemigraci do Vietnamu, 3. příchodem Vietnamců z dalších zemí: především ze Slovenska, dále z Polska a Maďarska, 4. nelegální migrací z Vietnamu většinou přes Rusko, Maďarsko a po překonání hranic slovensko-maďarských a česko-slovenských prostřednictvím kamionů. 5. přesídlením z Vietnamu do ČR jako agenturní dělníci v letech 2007–2009, ovšem se živnostenským listem. *Pokračování příště*

PhDr. Stanislav Brouček, CSc., autor je historik a etnolog

Potomkovia Petra Tvrdeho

V júni tohto roku sme si pripomenuli 165. výročie narodenia slovenského jazykovedca, prekladateľa a pedagóga Petra Tvrdeho. Narodil sa 29. 6. 1850 v Žiline, kde aj absolvoval ľudovú školu. Po jej ukončení študoval na Gymnázii v Banskej Bystrici a v Nitre, absolvoval malý kňazský seminár a začal študovať na Univerzite v Budapešti. Štúdium tu nedokončil, pretože v poslednom ročníku bol označený za pansláva a z univerzity vylúčený.

V roku 1874 odchádza študovať do Ruska vtedy netušiac, že tu stráví takmer 50 rokov ďaleko od svojej vlasti, ktorú mal veľmi rád. Po ukončení univerzity v Petrohrade v roku 1877 sa začala jeho kariéra pedagóga. Pôsobil na viacerých miestach, napr. v Chersone, v Azove, v Jerevane, v Baku. Ako 46-ročný bol zo zdravotných dôvodov predčasne penzionovaný. Žil v Odese a venoval sa vedeckej a literárnej činnosti. Rád cestoval, liečil sa vo Viedni, v Karlových Varoch aj vo Švajčiarsku.

V Rusku sa aj v roku 1879 oženil s Lýdiou Karlovnou Digbyovou, s ktorou mal štyri deti: Vladimíra (1885–1973), Cyrila (1887–1908), Andreja (1892–1908) a dcéru Elenu (1890–1975). Do osudov rodiny zasiahla tragédia – smrť synov Cyrila a Andreja, ktorí v priebehu jedného týždňa spáchali samovraždu. V tomto ťažkom období Peter ešte viac túžil vrátiť sa na Slovensko, ale jeho manželka chcela zostať v Rusku. Táto tragédia spôsobila aj rozvrat manželstva Tvrdeých. Nakoniec manželka Lýdia odchádza

Peter Tvrdeý

dza k dcére Elene do Charkova a Peter k synovi Vladimírovi do Izmaela a neskôr späť do Odesy, kde žil až do roku 1919. Vtedy sa definitívne rozhodol vrátiť na Slovensko. Tu ho čakali ďalšie peripetie – v ČSR mu nepriznali dôchodok, ako 70-ročný musel pracovať, aby mal z čoho žiť. Práve v tomto období napísal viaceré jazykovedné diela,

napríklad Slovenský frazeologický slovník. Zároveň písal články do rôznych novín a časopisov a prekladal z latinčiny a z ruštiny, napr. Cicera, Dostojevského, Tolstého a i. Posledné roky života strávil na Myjave u svojho synovca, kde v roku 1935 zomiera a kde je aj pochovaný.

Deti Petra Tvrdeho zostali žiť v Rusku, neskôr v ZSSR, ktorý vznikol v roku 1922 a išli v šlapajach svojho otca a jeho učiteľskej kariéry. Syn **Vladimír** sa stal učiteľom, vyučoval matematiku a fyziku, najskôr na chlapčenskom gymnázii v Izmaili, neskôr na univerzite v Odese, kde vyučoval okrem fyziky aj teoretickú mechaniku. Stal sa známym ako výborný hudobník a dirigent v jednom z najlepších hudobných telies – v symfonickom orchestri v Odese. Bol dvakrát ženatý, najskôr s Annou Šikšnievskou. Mali tri deti: Oľgu, ktorá sa narodila v Izmaili, vyštudovala medicínu a stala sa neurologičkou. Vydala sa za Maxa Platunova a mala s ním dve deti – syna Leva a dcéru Svetlanu. Druhou dcérou bola Nina, ktorá bola stavebnou inžinierkou.

Elena Tvrdeá s manželom

Hrob Eleny Tvrdej na Ukrajine

Elenin syn Dmytro

Elena, dcéra Petra Tvrdeho

Elenin manžel Alexander

Vydala sa za Leva Svaromana. Vladimírov syn Vladimír bol dôstojníkom a zomrel v roku 1942 pri obliehaní Leningradu. Vladimír sa druhýkrát oženil s Annou Jevgenevnou Kubiškinovou, s ktorou tiež žil v Odese, kde aj v roku 1973 zomrel.

Dcéra **Elena** sa narodila v roku 1890 v Jerevane. S rodičmi žila v Baku a neskôr v Odese. Absolvovala gymnázium a trojročnú školu pre dievčatá so zameraním na históriu. Ovládala okrem ruštiny aj nemčinu, francúzštinu a angličtinu. V roku 1912 sa vydala za Alexandra Nikitu Klymenka. Alexander pracoval ako učiteľ. Žili na viacerých miestach, napr. v Andrivke, v Berdiansku a od r. 1930 až do r. 1943 v Charkove. Oba učili v Charkove na strednej škole. Počas vojny v roku 1943 utekajú z Charkova, dostali sa do Nemecka, kde prežili zvyšok vojny. Po skončení druhej svetovej vojny sa rozhodli vrátiť na Ukrajinu do ZSSR. Ich návrat sa neobišiel bez vyšetrovania, kým im dovolili vrátiť sa späť. Nakoniec sa usadili v obci mimo mesta Charkov na Ukrajine, v dedine Proletarskaja. Alexander krátko po návrate na Ukrajinu zomrel na rakovinu. Elena žila v obci sama, bez akýchkoľvek informácií o svojich synoch. Mala šťastie, že sa spriatelila so svojimi susedmi, ktorí ju brali ako člena rodiny. Učila deti na dedine a pripravovala ich na skúšky. Zomrela 29. marca 1975 a je pochovaná v obci Proletarskaja.

Elene sa narodili 3 deti: dcéra Ľudmila, ktorá zomrela na týfus ako 17-ročná, a dvaja synovia.

Starší Igor sa narodil v r. 1917 a mladší Dmytro v roku 1928. **Igor** študoval v Charkove herectvo na divadelnej škole. Po jej ukončení sa stal hercom. Jeho krátku hereckú kariéru ukončila veľká vlastenecká vojna. Bol dôstojníkom Sovietskej armády. Nemci ho zajali a poslali do pracovného tábora v Nemecku. Po skončení 2. svetovej vojny

strávil nejaký čas v táboroch v Hannoveri a v roku 1947 sa mu podarilo emigrovať do Kanady. Najskôr pracoval v Camp 50, kde za ním o dva mesiace neskôršie prišiel aj jeho mladší brat Dmytro. Neskôr sa obaja presťahovali do Thunder Bay v Ontariu. Igor prešiel rôznymi zamestnaniami, pracoval ako mechanik, elektrikár, inštalatér. Bol trikrát ženatý. Prvá manželka Alexandra zomrela v Nemecku na tuberkulózu, s druhou manželkou Lenou nemal deti, až tretia manželka Barbara mu dala deti Alexandra a Bohdana. Začiatkom 70. rokov sa Igor aj s rodinou odsťahoval do Port Moody v Britskej Kolumbii, kde v roku 1985 dobrovoľne zomiera.

Mladší syn Dmytro sa narodil v Berdiansku a tak, ako sa sťahovali rodičia za prácou, sťahoval sa s nimi aj Dmytro. Spolu s rodičmi odišiel do Nemecka, ale tu rodinu rozdelili a svojich rodičov už nikdy viac

Otec a matka Lisy Klymenko

nevidel. Prežil koniec vojny, aj tábory pre emigrantov, podarilo sa mu skontaktovať s bratom Igorom a dva mesiace po ňom prichádza tiež do Kanady, do Camp 50 Smrek Falls Power v Ontariu. Neskôr sa presťahoval aj s bratom do Thunder Bay v Ontariu. Podobne ako brat, aj on prešiel rôznymi zamestnaniami (pracoval v nemocnici, v Kanada car, bol dodávateľom a i.), kým sa mu v roku 1970 podarilo založiť vlastnú firmu Metro Plumbing, ktorá sa zameriavala na inštalatérske a kúrenárske práce v Thunder Bay a v okolí. V Kanade sa aj v roku 1956 oženil so Sonjou Saplywy. Mali tri deti – syna Jerryho a dcéry Tammy a Lisu, ktoré žijú aj v súčasnosti v Kanade. V Thunder Bay v Ontariu žil až do svojej smrti v roku 2013. Rád maľoval, ovládal viaceré jazyky a rád hrával šach. Jeho pomerne pokojný život v Kanade narúšalo to, že nevedel, čo sa stalo s jeho rodičmi. Bratom sa nepodarilo nájsť o nich žiadne informácie, tak si mysleli, že ich rodičia zahynuli počas vojny. Aké bolo jeho prekvapenie, keď mu prišiel v roku 1975 list od matky Eleny, ktorá hľadala svojich synov prostredníctvom Červeného kríža a konečne sa jej ich po 30 rokoch podarilo nájsť. Písali si listy a hovorili spolu aj telefonicky. Bohužiaľ, kým mal šancu ísť ju navštíviť na Ukrajinu, zomrela a bola pochovaná v dedine Proletarskaja. Rodine zostalo iba niekoľko fotografií, ktoré im poslali susedia po smrti Eleny z Ukrajiny. Je zaujímavé, že Peter Tvrďý, jeho dcéra Elena a vnuk Dmytro zomreli v rovnakom veku – dožili sa 85 rokov.

A tu sa končí príbeh detí, vnukov a pravnukov Petra Tvrdeho. Jeho deti a aj vnuci už zomreli, ale ich potomkovia žijú, aj keď ďaleko od milovanej vlasti Petra Tvrdeho, nezabúdajú na svojho prastarého otca, hoci sa s ním nikdy nestretli.

PhDr. Alica Virdzeková

Národné matičné slávnosti 2015

August aj tento rok patril Národným matičným slávnostiam. Konajú sa pri príležitosti 152. výročia založenia Matice slovenskej a Roka Ľudovíta Štúra. Tentoraz sa však uskutočnili na viacerých miestach Slovenska v priebehu celého mesiaca.

Oslavy sa začali 6. augusta 2015 v Turčianskej galérii v Martine. Otvorila ich vernisáž exilového výtvarníka Jána Mráza s názvom *Portréty, autoportréty a...*. Výstava sa konala v rámci projektu *Slovenský svet vizuálneho umenia*, kurátorom je Miroslav Halák a potrvá do 9. 9. 2015

Ján Mráz – maliar, spisovateľ, výnimočná osobnosť slovenského krajského života v Mníchove, rodák z Ružomberku oslávil vo februári životné jubileum 80 rokov.

V r. 1955 ukončil štúdium na Vyššej pedagogickej škole v Bratislave a o päť rokov neskôr na VŠVU. Študoval u P. Matejku a u prof. Vincenta Hložníka. V septembri 1968 odchádza do Mníchova, kde pôsobil ako grafik v reklamnej agentúre. Pri spomienkach na Slovensko sa inšpiroval fotografiami K. Plicku. V r. 1974 zakladá spolu s inými nadšencami Slovensko-nemecký kultúrny klub v Mníchove a stáva sa jeho predsedom na najbližších 10 rokov. Klub funguje nepretržite do

Busta Ľudovíta Štúra, autor Radko Mačuha

Odbalenie busty J. C. Hronského, autor Ladislav Szabo

dnešných dní. Jeho predsedníčkou je Ing. Viera Horch, ktorá sa bohužiaľ nemohla zúčastniť vernisáže, ale vo svojom pozdravnom liste uviedla: „Ján Mráz je všestrannou osobnosťou a dušou nemeckej komunity. Je neodmysliteľnou súčasťou, bez neho nemá podujatie svoj tzv. šmrnc. Je fantastický nielen ako maliar, ale aj ako hudobník, hrá na husle, na fujaru, bez neho by nikto v Mníchove nevedel, čo je fuja-ra. Poskladal vyše 400 slovenských kolied a veľa z nich upravil primáš Orchestra slovenskej ľudovej hudby Slovenského rozhlasu Miroslav Dudík. Vydal tretí diel knihy – *Spomienky ružomberského maliara*. Prezentácia posledného dielu sa uskutočnila v Ružomberku 30. mája za prítomnosti majstrov M. Cipára, L. Feldeka...“

Predseda MS - Marián Tkáč odovzdal jubilantovi najvyššie matičné vyznamenanie – zlatú medailu MS za celoživotný prínos v prospech propagácie slovenskej kultúry a umenia vo svete. Majster bol neuveriteľne dojatý, až „sa mu podlomili kolena“...

Druhý deň pokračoval slávnostným zasadnutím Výboru Matice slovenskej, na ktorom sa stretli funkcionári a zakladajúci členovia MS. Pripomenuli si minulosť dávajúc pozor, aby ich budúcnosť nezaskočila. Počas zasadnutia odovzdal predseda MS viacero ocenení. Zlatú medailu si prevzal guvernér Národnej banky Slovenska Jozef Makúch za mnohé pamätné mince s dejateľmi. Pri tohoročnom 200. výročí Štúrovho narodenia navrhuje dve mince, jednak to bude strieborná minca a potom to bude 2-eurová obehová minca s motívmi Ľudovíta Štúra. Nasledovalo slávnostné odhalenie búst Ľudovíta Štúra a Jozefa Cígera Hronského. Slávnosť začala slovenskou štátnou hymnou v podaní spevokolu MO MS z Valče (okr. Martin). V tropickom dni v Parku sv. Cyrila a Metoda v areáli Matice slovenskej privítal členov výboru a dozorného výboru, prezídia MS, zakladajúcich členov MS, predstaviteľov cirkvi, kultúrnych a vedeckých inštitúcií z celého Slovenska vedecký tajomník MS Peter Cabadaj so slovami: „Stalo sa dobrou a peknou tradíciou, že v rámci Národných matičných slávností odhaľujeme busty významných a výrazných osobností matičných, ale aj našich národných dejín, ku ktorým sa otvorene hlásime a ktorých odkaz v dnešných zložitých časoch sa snažíme čo najlepšie rozvíjať. Dnes je deň, keď odhalia 2 busty vzácní a významní hostia: guvernér Národnej banky Slovenska Jozef Makúch a starostka Uhrovcu - rodnej obce Ľ. Štúra Zuzana Máčeková. Busta je autorom akademického sochára Radka Mačuha.“

Rečníčkou otázkou – Prečo Štúr a prečo J. C. Hronský? – sa prihovril k prítomným predseda MS Marián Tkáč. Uviedol: „Nepoznám

Predseda MS Marián Tkáč odovzdáva ocenenie pri príležitosti slávnostného zasadania MS v Martine

me ich zastaviť. Keď politické strany zlyhajú, je tu ešte MS! Prečo J. C. Hronský? V r. 1932, keď prišiel pracovať do MS, sa postavil na stranu tých, ktorí odmietli Vážneho pravopis. Bol jeden z najvýznamnejších správcov Matice slovenskej v čase, keď ešte MS v podstate nemala predsedu, mala len správcu. Tu sa stretli Andrej Hlinka a Martin Rázus a tu vzniklo ekumenické bratstvo, spolupráca medzi evanjelikmi a katolíkmi, ktorá je veľmi potrebná aj dnes, lebo v jednote je sila. J. C. Hronský vymyslel a postavil Neografiu spolu s ďalšími ako podnik, ktorý začal zarábať pre MS peniaze, tým MS bola nezávislá od štátu. Má zásluhu na tom, že MS pretrvala aj v časoch pri nedostatku finančných prostriedkov a funguje dodnes...!“

Bustu J. C. Hronského odhalili neter J. C. Hronského – Mária Vaculová spolu s predsedom MS a guvernérom Národnej banky Slovenska Jozefom Makúchom. Autorom busty je akademický maliar Ladislav Szabo. Peter Cabadaj poznamenal: „55. rokov uplynulo od smrti a 120 rokov uplynie na budúci rok od narodenia J. C. Hronského. Mág slovenského slova a slovenská univerzálna duša vrátil sa tam, v podobe busty, kde mal vždy domovské právo a kde pre mno-

významnejšiu osobnosť slovenských národných dejín, ako je L. Štúr. Pred ním Slovensko malo iba vzdialené dejiny – dejiny Veľkej Moravy, po Štúrovi máme aj dejiny, kde Slováci prvýkrát vzali zbraň a nebáli sa za svoju slobodu bojovať. Bodaj by sme to nemuseli nikdy robiť. Vtedy Slováci nemali svoje hlavné mesto, Martin sa stal až v r. 1861 neoficiálnym hlavným mestom. Konečne v Martine v Parku sv. Cyrila a Metoda vyrastá slovenský panteón, ktorý doteraz nemáme. Na budúci rok pribudne ďalšia busta. Čo by nám teraz povedal L. Štúr? Určite – Nebojte sa, Slováci! Cudzie nechceme a vlastné si nedajme! Teraz to prichádza – tí cudzí prichádzajú, nevie-

Slávnostné zasadanie MS v Martine

Ján Hráz, predstaviteľ krajského života, preberá ocenenie

hých z nás nikdy ani neodíde a neodíde. Je naozaj medzi elitnou spoločnosťou – Štefanom Moyzesom, Karolom Kuzmánym, Jankom Franciscim, Antonom Bernolákom, Andrejom Hlinkom a už aj L. Štúrom. Treba dúfať, že sa bude spoločnosť rozrastať a o rok sa znova stretneme pri odhaľovaní novej busty.“ Na záver spomienkového zhromaždenia zaznela v podaní spevokolu a zhromaždených matičná hymnická pieseň „Kto za pravdu horí“.

Národné matičné slávnosti pokračujú Národným výstupom na Kriváň (15. 8.) a vyvrcholia v rámci jubilejného 20. ročníka Hontianskej parády v Hrušove (21. 8.).

Súčasťou atraktívnej programovej ponuky sú aj výstavy výtvarného umenia, kostýmov a krojov, vystúpenia matičných folklórnych súborov, skupín, dychových hudieb a spevokolov z domova i zo zahraničia (Česko, Maďarsko, Poľsko, Srbsko), prezentácie knižných publikácií z Vydavateľstva MS, výchovné podujatia a rôzne športové akcie.

Hlavným organizátorom Národných matičných slávností je MS v spolupráci s mestom Martin, obcou Hrušov a Klubom slovenských turistov Liptova. Podujatie finančne podporilo Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky.

Ivana Poláková

Park sv. Cyrila a Metoda v Martine

Čeští lékaři na Slovensku za první republiky

K sepsání tohoto příspěvku mne vyprovokoval článek Pavla Pafka „Utrpenie Slovákov“ otištěný v prosincovém čísle Listů v roce 2014. V něm autor, pro připomenutí velmi uznávaný chirurg, který vyoperoval z plic prezidenta Václava Havla zhoubný nádor, ostře odsoudil vyjádření prezidenta Slovenské lékařské společnosti profesora Krištuvka v jeho knize „Recepty na prežitie“ kapitolu „Nekonečné krivdy a utrpenie Slovákov“ (ze strany Čechů). Profesor Pafko, poloviční Slovák, ukončil svůj příspěvek v Listech slovy: „Ja sa hanbím!“.

Pokusím se na základě faktů osvětlit v krátkosti situaci na Slovensku zejména na počátku 1. Československé republiky. Přitom nejsem první, kdo o tom psal. Velmi výstižná je stať M. Majtánové o pomoci Čechů Slovákům otištěná v Almanachu Českého spolku na Slovensku z roku 1999 nebo práce Š. Šutaje z knížky „Čeští lékaři na Slovensku“ z roku 2014 (J. Rovenský a kolektiv).

Tento článek se opírá hlavně o fakta ze 3. dílu monografie J. Tibenského „Priekopníci vedy a techniky na Slovensku“.

V roce 1919 po založení Slovenské, později Komenského univerzity, na výzvu pražského Revolučního Národního shromáždění odešli do Bratislavy jako první významní lékaři a vědci. Prezident Masaryk jim (K. Hynkovi, J. Brdlíkovi, R. Kadlickému, S. Kostlivému, G. Müllerovi, Z. Myslivečkovi a A. Spilkovi) v červenci 1919 předal profesorské dekrety. Zejména jmenovaným je věnován tento příspěvek.

Kristian HYNEK (1879–1960) studoval na pražském Akademickém gymnáziu a poté medicínu na České Karlo-Ferdinandově univerzitě. Na ní získal titul MUDr. a docenturu. Po studiích pracoval na interní klinice, jíž se stal po pensionování profesora E. Maixnera (1847–1920) přednostou. Jeho vědeckým zájmem byla hematologie a rentgenologie. R. 1911 ohlásil svůj objev v hematologii –

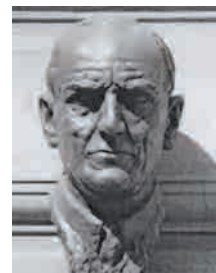
o sedimentaci červených krvinek při TBC. Hynek byl dvakrát rektorem UKo, prvně hned po založení r. 1919 a podruhé v roce 1929. Dvanáct let byl přednostou interní kliniky. Přitom ovšem byl učitelem plejády slovenských lékařů-vědců i praktiků. Hynek byl i jinak velmi činný: ve Spolku československých lékařů v Bratislavě, šéfredaktorem Bratislavských lékařských listů, předsedou přírodovědecké sekce Učené společnosti Šafárika aj. Z Bratislavy odešel roku 1931 do Prahy, kde nastoupil jako přednosta 1. interní kliniky po zemřelém profesoru L. Syllabovi (1868–1930).

Ve slovenské historii vystupuje K. Hynek jako zasloužilý zakladatel UKo a zejména její lékařské fakulty.

Jiří BRDLÍK (1883–1965) pocházel z Přerova, kde byl jeho otec gymnaziálním profesorem. Střední školu (Akademické gymnázium) studoval však v Praze. Po maturitě studoval na české lékařské fakultě pražské univerzity, na níž r. 1911 promoval. V témže roce nastoupil jako

asistent na pražskou dětskou kliniku, kde setrval až do r. 1919. Mezitím se v r. 1916 habilitoval z dětského lékařství. V roce 1919 neváhal a odjel se skupinou českých profesorů a docentů do Bratislavy, kde realizovali lékařskou fakultu založenou zákonem v roce 1919.

Brdlík odjížděl do Bratislavy jako čerstvý mimořádný profesor, o rok později už byl řádným profesorem dětských nemocí. Hned po příchodu do města na Dunaji byl jmenován přednostou dětské kliniky a byl jím až do r. 1930, kdy se vrátil do Prahy. Ve studijním roce 1927/28 byl rektorem Univerzity Komenského. Byl to on, kdo prosadil důslednou lékařskou péči o dětské pacienty. Na své klinice zřídil poradnu pro matky a kojence a protituberkulózní poradnu pro děti. Tam též hromadně očkoval děti proti záškrtu. Za bratislavského působení vydal sám nebo jako spoluautor publikace „Dítě kojence“ (1920) a „Stručná terapie dětských nemocí pro lékaře a mediky“ (1927). Do důchodu se odebral v roce 1957 jako zakladatel českého a slovenského dětského lékařství. Vychoval celou řadu vynikajících pediatriů.

Chrám svatého Víta, 2011

Stanislav KOSTLIVÝ (1877–1961) se narodil a až do r. 1905 žil ve Vídni. Studoval na tamní univerzitě lékařství a promoval v r. 1902. Už za studií se hlouběji věnoval patologické histologii a experimentální patologii. Ve vídeňské všeobecné nemocnici pracoval jako chirurg. V roce 1905 odešel do Prahy na chirurgickou kliniku profesora Kukuly (1867–1925). Tam jako nehonoraný asistent pracoval čtyři roky a až od roku 1909 se stal řádným asistentem. Tím však nebyl dlouho, protože mu byl svěřen primariát chirurgie v třebečské nemocnici, již posléze vedl jako ředitel. Roku 1912 se Kostlivý habilitoval na brněnské České vysoké škole technické (!), pro niž pracoval v případech první pomoci a úrazů. Po jmenování řádným profesorem odešel v roce 1919 na nově založenou slovenskou univerzitu spolu s dalšími českými lékaři, aby tam vybudovali slovenské lékařství. Na Lékařské fakultě nepřekonatelným způsobem přednášel různé předměty lékařství a vychovával slovenský lékařský dorost. V letech 1919–1941 byl přednostou chirurgické kliniky, pozůstatku zrušené Alžbětinské univerzity. Do své kliniky získal Kostlivý menší počet zkušených českých lékařů, kteří byli postupně doplňováni slovenským lékařským dorostem. Ještě před působením v Bratislavě měl Kostlivý bohatou bibliografii. Své články uveřejňoval hlavně v Časopisu lékařů českých a též v zahraničních periodikách německých a anglických. V nich pojednal o různých technických chirurgických problémech, o etiologii a patologii různých chirurgických chorob, o funkcionální diagnostice a patologii endokrinních žláz. Později své články uveřejňoval v Bratislavských lékařských listech. Z bibliografie Kostlivého vyplývá, že jeho doménou byla břišní chirurgie. Kostlivý byl v letech 1923/24 rektorem UKo. Měl ke vztahu mezinárodní a národní vědy zajímavý názor. Podle něj vědění (absolutní poznatky) je mezinárodní, ježto je diktováno fyzikálními, fyziologickými a biologickými zákony. Bádání však není internacionální, jelikož je založeno na individuálních psychických vlastnostech badatele a tím i jeho národa, je naopak čistě nacionální. Tento názor je už dávno překonán, vezmeme-li v úvahu současné vědecké týmy složené z vědců různých zemí nebo dokonce mezinárodní ústavy. Kostlivého názor měl před 90 lety povzbudit slovenskou veřejnost k slovenskému vědeckému ruchu. Kostlivý vychoval řadu vynikajících slovenských i českých chirurgů, z těch slovenských zmíníme např. pozdějšího profesora K. Čárského (1899–1987) a dalších 10 profesorů, 7 docentů a 33 primářů. V letech 1930–1939 byl prvním prezidentem Lékařské komory na Slovensku. Kromě toho zastával řadu dalších funkcí. Po roce 1939 se poměry na Slovensku výrazně změnily, a tak Kostlivý musel v r. 1941 Bratislavu opustit a přestěhoval se do Prahy, kde jako penzista dožil. Z první party českých profesorů - lékařů slovenskému národu sloužil 22 let.

Pražan Gustav MÜLLER (1875–1949), gynekolog a porodník, přišel spolu s Hynkem jako řádný profesor do Bratislavy, kde vytvořil ze skomírající (a už zrušené) gynekologicko-porodnické kliniky Alžbětinské univerzity moderní zařízení. Stal se jedním ze zakladatelů gynekologie a porodnictví na Slovensku. V letech 1919–1925 byl přednostou kliniky a současně ředitelem Státního ústavu pro vzdělávání a výcvik porodních asistentek. V Bratislavě působil jen šest let, zanechal tam však pěkný kus práce. Často publikoval výsledky svých výzkumů jak v domácích, tak zahraničních lékařských periodikách. Ohlas měly např. Müllerovy práce z porodnictví (tišení porodních bolestí, diagnostika a léčba porodního krvácení aj). V Bratislavě v podstatě založil novou gynekologicko-porodnickou školu.

Roman KADLICKÝ (1879–1948), narozený v Praze, maturoval roku 1899 na gymnáziu v Litoměřicích. Poté absolvoval lékařskou fakultu České univerzity. Specializoval se na oční lékařství: působil nejprve jako operační elév, později jako sekundář oční kliniky a v období 1908–1919 jako asistent oční kliniky. V této době byl často na zahraničních stážích (Londýn, Curych, Bern, Oslo, Bergen, Berlín a Hamburk), kde sbíral zkušenosti a doplňoval své vzdělání. Do Bratislavy odcházel jako čerstvý profesor s úkolem vybudovat oční kliniku. Ve školním roce 1923/24 byl děkanem LF UKo.

Z vědeckého hlediska se zajímal hlavně o glaukom, odchlípení sítnice, šedý zákal a jejich operační léčbou. Do Prahy se vrátil roku 1930 a stal se tam přednostou univerzitní oční kliniky.

V Báhoňi v okrese Pezinok založil slepecký ústav. Byl také redaktorem Bratislavských lékařských listů a členem Šafárikovy Učené společnosti a čestným členem řady zahraničních oftalmologických společností.

Josef ŠVEJCAR (1897–1997), svého času nejstarší pediater světa, se narodil v Praze v rodině rodinného lékaře praktika. Během středoškolských studií ho medicína nezajímala, orientoval se spíše k umění výtvarnému, takže po maturitě r. 1915 se chtěl zapsat na filosofickou fakultu na kunsthistorii. Nechal se však přemluvit stomatologem profesorem J. Jesenským (1870–1947) a začal studovat medicínu, které doslova propadl. Ještě jako kandidát medicíny se v r. 1919 přihlásil do čs. zdravotního vojska válečnického na Slovensku, tam si odbyl vojenskou službu. V Bratislavě už jako civil pokračoval na tamní lékařské fakultě ve studiích. Otec s jeho studiem na Slovensku nesouhlasil a přestal ho podporovat ve víře, že syn se vrátí do Prahy.

Bratislava - radnica

Leč mladý Švejcar v Bratislavě zůstal a tam též r. 1921 dostudoval. Dostal se na Brdlíkovu dětskou kliniku jako asistent, kde začal bojovat s vysokou mortalitou novorozeňat působenou těžkými průjmy. Jimi trpěly zejména děti, které nebyly z různých důvodů kojeny, ale živeny kravským mlékem. Švejcar experimentálně zjistil, že bílkovina v sušeném kravském mléce je pro novorozence mnohem stravitelnější než čerstvé mléko. Tímto poznatkem byly zachráněny tisíce dětí. Švejcar v Bratislavě zřídil r. 1923 dispenzář pro tuberkulózní děti. V něm byla poprvé v ČSR použita Calmette-Guérinova vakcína (kalmetizace). Celý svůj dlouhý profesní život Švejcar propagoval kojení mj. jako nejlepší ochranu dětí proti infekcím. Mateřské mléko považoval za ideální potravu pro kojence. Od 50. let 20. století byl už přes 20 let v Praze. Vyvinul výživu sušeným mlékem včetně přesného dávkování. Propagoval porod za přítomnosti otce a rooming in. Do penze odešel v 79 letech, byl však v kondici, ještě i jako 94-letý jel sám autem navštívit syna do Frankfurtu nad Mohanem.

Psychiatr a neurolog Jaroslav STUHLÍK (1890–1967) pocházel z Podkrkonoší. Lékařské vzdělání získal v cizině, doktorát měl z Curychu (1914), který nostrifikoval r. 1917 v Praze. V letech 1916–1918 byl lékařem v zajateckém táboře poblíž Vídně, později vedl neuropsychiatrické oddělení vídeňské vojenské nemocnice. Ve Vídni se seznámil s předními tamními psychiatry, mj. se S. Freudem (1856–1939) či J. Wagnerem von Jauregg (1857–1940). Stuhlík jako první publikoval v Čechách studii o Freudově psychoanalýze už r. 1916. Po 1. světové válce se stal primářem neuropsychiatrického oddělení košické nemocnice, v níž zavedl dvě otevřená oddělení (neurologické a psychiatrické) a jedno uzavřené pro choromyslné. Vydal r. 1922 příručku o duševní hygieně („Ako sa môžeme uchrániť duševných chorôb“). V Košicích se věnoval hlavně problematice epilepsie, sugesce a hypnózy. Badatelsky se zaměřil i na choroby míchy, mozkové nádory a na terapii roztroušené mozkové sklerózy. Zvláštní zájem měl o neurologii v systému chorob. Stuhlíkovým přínosem je originální neurologická klasifikace v psychopatologii. Aplikoval zvláštní terapii epilepsie. Stuhlík byl v Košicích velmi aktivní, hned po příchodu do města založil volné sdružení - lékařský spolek, který vplynul později do Ústřední jednoty čs. lékařů. Jako soudní znalec v oboru psychiatrie se seznámil s problematikou Romů a šel tak daleko, že spoluzaložil r. 1929 a později i vedl Společnost pro studium a řešení cikánské otázky. Tato organizace vyvíjela širokou zdravotní, kulturně osvětovou a sportovní činnost. Stuhlík založil dokonce romský fotbalový klub. Organizoval nejen lékaře, ale i přírodovědce působící na východním Slovensku, pro ně založil počátkem 30. let Přírodovědecký klub. V roce 1937 byl povolán do Prahy, kde na

Bratislava - Dom u dobrého pastiera

ministerstvu školství měl v referátu postgraduální výuku lékařů. Za 2. světové války působil jako pedagog-psycholog na zdravotnických školách. Hned po válce se v Bratislavě habilitoval a r. 1948 byl jmenován nehonorenovaným mimořádným profesorem lékařské fakulty UK v Plzni. Do penze odešel v roce 1949, ale jako soudní znalec v činnosti pokračoval. Zemřel r. 1967 v Praze.

Stuhlíkova činnost v Košicích byla mnohostranná: zapojil se do politického, kulturního a sociálního života východního Slovenska a vytvářel organizačně institucionální podmínky pro rozvoj medicíny a přírodních věd.

*Jiří Jindra, vědecký pracovník
Ústav pro soudobé dějiny, AV ČR, Praha 1*

Snímky Prahy Jiří Nosek, snímky Bratislavy Miro Pogran

Dobroty do špajze: Ako na to?

Vanilkový cukor, bylinkové soli či ochutené oleje si nemusíte kupovať v obchode. Za omnoho nižšiu cenu si ich dokážete pripraviť vlastnoručne, a to mnohokrát v podstatne vyššej kvalite. Veď čo je lepšie než vedieť, že ingrediencie, ktoré denno-denne používate, sú skutočne vyrobené z prvotriednych surovín.

Na prípravu najjednoduchší je domáci vanilkový cukor. Potrebovať budete pol kila nerafinovaného trstinového cukru a dva vanilkové struky. Tie prekrojíte nožikom a veľmi jemne vyškrabte celé ich vnútro. Vyškrabanú čiernu hmotu zmiešajte vo veľkej mise s cukrom. Medzičasom si pripravte zaváraninový či iný veľký pohár, do ktorého vhodíte oba vyškrabané a prekrojené struky. Tie následne zasypete cukrom. Pohár poriadne uzavriete a asi dva týždne ho nechajte na tmavom mieste. Odmenou za vašu trpezlivosť vám bude pravý domáci vanilkový cukor, ktorým môžete dochutiť kaše, pudinky a pokojne ho môžete použiť aj do akýchkoľvek koláčov, nákyptov či iných sladkých pokrmov.

Veľmi jednoducho si pripravíte aj domáce bylinkové soli. Na všetky druhy budete potrebovať jemne mletú himalájsku soľ, ktorú kúpite v každom obchode so zdravou stravou. Na majoránkovú soľ budete potrebovať dva diely soli a jeden diel sušenej majoránky. Pomer je na vás podľa toho, koľko soli si chcete pripraviť. Všetky ingrediencie na prípravu nasypete do mažiara, dôkladne premiešajte a roztlačte nadrobno až do bodu, kedy je soľ poriadne premiešaná a zároveň nasala chuť a vôňu bylinky. Majoránkovú soľ môžete použiť na dochucovanie takmer všetkých pokrmov pri ich podávaní.

Samozrejme existujú aj iné varianty bylinkových solí. Postup prípravy je pri všetkých rovnaký, jediný rozdiel je v použitých bylinkách a ich pomeroch. Soľ na rajčiny pripravíte zmiešaním jemne mletej himalájskej soli s dvoma dielmi sušenej bazalky, dvoma dielmi sušeného oregana a dvoma dielmi sušenej petržlenovej vňate. Bylinkovú soľ, ktorá je vhodná do jogurtových dipov či na šaláty, zase pripravíte zmiešaním himalájskej soli s nasledujúcimi sušenými bylinkami v približne rovnakom pomere: saturejka, bazalka, trebulka, rozmarín, oregano, ligurček, koriander a medvedí cesnak.

V prípade, že by ste si chceli pripraviť vlastný ochutený olej, budete v prvom rade potrebovať kvalitný základ. Tým je extra panenský olivový olej. Na jeden a pol litra olivového oleja, ktorý nalejete do uzatvárateľnej nádoby, si pripravte tri hrste čerstvej bazalky. Tú dajte do nádoby s olejom a pevne zatvorte. Nádobu následne nechajte štyri až šesť týždňov na teplom a slnečnom mieste, občas ju však nezabudnite zdvihnúť a jemne pretriasť. Po uplynutí tejto doby olej prefiltrujte cez gázu a nalejte do fľašky. Bazalkový olej môžete použiť na dochucenie šalátov, ale aj do základov jedál pri varení. Rovnakým spôsobom si môžete pripraviť aj tymianový či olej. Na ten budete taktiež potrebovať jeden a pol litra olivového oleja, asi jeden a pol hrste čerstvého tymianu a dvanásť čili papričiek. Takto pripravený olej je vynikajúci na dochucovanie krémových polievok pri ich podávaní.

Doma si dokážete pripraviť skutočne veľké množstvo vecí. Platí pritom pravidlo, že predstavivosti sa medze nekladú. Uvedené návody preto berte ako tipy či triky, ktoré sa môžu stať základmi pre vaše vlastné experimenty. Nebojte sa skúšať rôzne kombinácie a už vôbec sa nebojte, že nezoženiete kvalitné suroviny. Stačí sa poobzerať po miestnych farmárskych trhoch či navštíviť niektorý z obchodov so zdravou stravou.

Autor: Miroslav Meňhart, foto: Helena Nosková

Mariana Večeríková Čížková

Marianka je veľmi milé, príjemné a usmievavé dievča. Napriek tomu, že je herečka, pôsobí úprimne, bez póz a afektu. Je jednou zo Sloveniek, ktorej sa podarilo preraziť (nielen) v českom divadle. Spoznali sme sa ešte ako pubertiačky na divadelnom workshope v Martine a po rokoch sa opätovne stretávame tu v Prahe.

Narodila si sa v Galante. Aké si mala detstvo? Čo pre teba znamená byť z malého mesta z južného Slovenska?

Ako malá som bola veľmi ukecaná a až do piatich rokov som bola bez súrodenca, takže som si často musela vystačiť sama. Občas som to zvládala tak, že som sa prehrabala v „zakázaných šuplíkoch“ a s rôznymi pokladmi, ktoré som tam objavila (pamätám si figúrku tigra, brošňu v tvare motýľa a pod...) som si vymýšľala príbehy, ktoré som nútila babku a ostatných dospelých sledovať. Že to bolo divadlo, mi došlo až neskôr. Keď som bola staršia, trochu ma štvalo, že som z malého mesta, pretože to neposkytovalo kultúrne vyžitie, aké som si priala. Divadlo skoro žiadne, koncerty občas a obecná nálada ľudí pomerne uzavretá – hlavne vždy myslieť na to, čo asi povedia ľudia! To som odmietala robiť.

S divadlom si začala už ako dieťa, ako a kedy si sa dostala k umeniu? Chcela si byť odjakživa herečkou?

V detstve som mala vždy veľa aktivít – výtvarnú, tanečnú, divadelný súbor atď. Ako malá som medzi nimi nerobila rozdiel, bavilo ma všetko – až postupom času sa z divadelného skúšania stával najlepší deň za celý týždeň. Taktiež ma začala veľmi podporovať naša vedúca – Vierka Ralíková a motivovala ma k tomu, aby som sa divadlu venovala viac. Postupne som začala tráviť prázdniny na rôznych divadelných workshopoch a projektoch a cítila som sa tam ako ryba vo vode. Takže keď som sa rozhodovala, kam na vysokú, povedala som si, že to s herectvom skúsím a uvidíme. A vyšlo to!

Do Prahy si sa presťahovala kvôli štúdiu herectva na Katedre alternatívneho a loutkového divadla na DAMU. Bol to jediný dôvod, prečo si sa presťahovala do Prahy? Poznala si Prahu aj predtým? Ako sa tu po tých rokoch cítiš?

Pamätám si, že keď som mala 16 rokov, zúčastnila som sa na workshope s Farmou v jeskyni v Prahe – vzniklo z neho predstavenie Hlasy východu, ktoré sme odohrali vo Švandovom divadle. Vtedy na mňa Praha veľmi zapôsobila. Prechádzala som sa po Starom Meste, chodila som okolo DAMU, pohybovala som sa medzi

umelcami a hovorila som si, aké to asi musí byť, žiť takýto život... Keď som bola o dva roky neskôr prijatá na DAMU do Prahy aj na JAMU do Brna, pri rozhodovaní zavážil aj tento zážitok. Samozrejme je ale každodenný pražský život úplne iný, ako si ho vysnívate, keď v Prahe strávite týždeň. Musím sa priznať, že prvý rok bol pre mňa dosť náročný.

Ako spomínaš na svoje štúdium herectva, spolužiakov a pedagógov?

Všetko bolo dosť iné, ako som si to predstavovala. Ale myslím, že podobný pocit má skoro každý, keď nastúpi na vysokú, nezáleží na jej zameraní. Na tie 4 roky spomínam vždy podľa momentálnej nálady – občas veľmi dobre, občas veľmi kriticky.

Počas štúdia si bola na Erasme, kde presne to bolo? Dostala si ponuku hrať v divadle Stella Polaris, čo je najstaršie pouličné divadlo v Nórsku. Čo si tam brala?

V rámci projektu Erasmus som študovala v Londýne – to bol skvelý zážitok, ale uvedomila som si, že Praha je asi najväčšie mesto, v akom som schopná žiť. Londýn už bol priveľký, príliš anonymný. Počas prázdnin v druhom ročníku na DAMU som mala možnosť zúčastniť sa mesačného projektu v Nórsku s divadlom Stella Polaris, s ktorým som sa poznala už predtým – spolupracovala som s nimi pri otvorení kultúrneho centra Stanica v Žiline. V priebehu toho mesiaca som sa viac a viac uistovala v tom, že by sa mi páčilo pracovať v takomto súbore a aj zo strany divadla o to prejavili záujem. Dohodli sme sa, že keď budem končiť školu, mám sa ozvať. Ozvala som sa a režisér mi povedal, že v októbri začínam. A tak som sa odsťahovala do Nórska a skoro rok a pol som tam bola v angažmá. Stella Polaris je nezávislý medzinárodný súbor, ktorý robí prevažne pouličné a sociálne divadlo, takže som hrala väčšinou v pohybovo-cirkusových predstaveniach, robili sme workshopy pre deti imigrantov a veľa iného.

Túto sezónu si mala premiéru Čechovovej Čajky v divadle D21, kde žiaríš vo veľkej a slávnej role Niny Zariečnej. Ako sa ti brá táto postava?

Čím ďalej, tým lepšie. Skúšanie bolo skvelé, premiéra dopadla veľmi dobre, ale pre mňa osobne je predstavenie „príjemné“ až po niekoľkej repríze. Potom tam už nie je nervozita a obava, ako to ľudia vezmú a ja si začnem hranie užívať. A k Nine – je to mladá dievča, ktoré žije niekde pánu-bohu za chrbtom a túži stať sa herečkou. To je paralela s mojím životom ako vyšitá. Ale na rozdiel od Niny ja netúžim byť slávna ako ona, pre slávu samotnú. Ja milujem divadlo a keď skúšam predstavenie, mám pocit, že som tam, kam patrí.

Kde ťa ešte môžeme vidieť?

Môžete ma vidieť prevažne v divadle – v Divadle D21 hrám okrem Racka (Čajky) ešte v Gouldovi – výbornej komédii od Egona Tobiáša. Návštevu D21 určite vrelo odporúčam. Ďalej hostujem v Ypsilonke, v Plzni v dramatisácii Ostro sledovaných vlakov, v Olomouci v Divadle na cucky, v pražskom Ústave úžasu hráme bytové divadlo. Mám to šťastie, že za všetky predstavenia, v ktorých momentálne účinkujem, sa môžem plne postaviť. To je pre mňa veľmi dôležité. Veriť tomu, čo robím. Okrem toho hrám sociálne divadlo Fórum, vediem divadelné dielne pre dospelých a dielne pre deti v Divadle Archa, pracujem pre detské internetové rádio Pigy a čo sa týka televízie a filmu – tam zatiaľ na príležitosť čakám.

Nedávno si sa vydala za hudobného skladateľa. Ako ste sa zoznámili? Neprekáža mu, že si herečka?

Zoznámili sme sa na večierkoch na DAMU. Jindrov brat tam študoval herectvo a Jindra sa tam občas objavil. Potom začal skladať hudbu pre predstavenia, ktoré pripravovali moji spolužiaci. Vídali sme sa skoro tri roky a raz sme spolu úplne náhodou šli na obed do menzy. Keby mi vtedy niekto povedal, že sa vezmeme, asi by som sa dosť dlho neprestala smiať. Tým, že Jindra okrem filmu tvorí veľmi často aj pre divadlá a dokonca aj v niektorých predstaveniach sám hrá – veľmi dobre celé to prostredie pozná. Čo je fajn, pretože rozumie tomu, že týždeň pred premiérou sa všetky moje myšlienky točia iba jedným smerom a na skúškach trávim viac času než doma. Zároveň má ale veľký nadhľad. Pre neho je prioritná hudba, takže vždy, keď som z niečoho ohľadne herectva nervózna, nezabudne mi pripomenúť: „Vždyť je to jenom divadlo!“ A má pravdu, nikto nezomrie, keď sa mi večer nepodarí monológ. Je dobre, že mi to pripomenie vždy, keď svoju prácu beriem príliš vážne.

Teraz si tehotná, prezradíš nám, čo to bude? Máš nejaký plán, ako sklbiť materstvo s prácou, alebo sa chystáš načas naplno venovať rodine?

Je ťažké dopredu niečo plánovať. Rada by som sa do divadla vrátila čo najskôr, ale uvidíme, ako budeme spoločne všetko zvládať. Dostala som sa na doktorandské štúdium na DAMU, na čo sa veľmi teším, takže budem mať asi o zábavu postarať. Dúfam, že sa mi podarí všetko sklbiť tak, aby malo naše dieťa spokojnú mamu.

Rozhovor pripravila *Monika Pulišová*
Foto: *Alexandra Brocko a Monika Pulišová*

Strom zblíženia

Výtvarník Stanislav Kiča

Velké umelecké prekvapenie
Aj dnes môže umenie prekvapiť
Doma ho stále málo poznajú
Jeho sochy sú pre exteriér i interiérov
Objavil nový smer, ktorý nazývam „My Stones“

Umenie je živým organizmom myšlienky a jej vyjadrenia. Umenie zobrazuje svet inak, ako ho vidíme a vnímame. Umelecký artefakt prijímajú naše zmysly ako jedinečné, výnimočné, obohacujúce, estetické a predovšetkým nové alebo iné poznanie. Prináša múdrosť, radosť a krásu.

Život je všetko okolo nás. V podstate aj delenie na živú a neživú prírodu je len pomocné. Lebo všetko sa chveje, pohybuje, jednoducho žije.

Život vyžaruje energiu. Jednou z najviac cenených je sila kameňov. Každý z nich má nielen silu, ale osobitú čaru tvaru, farby a štruktúry. Kamene sú krásne v akejkolvek podobe. Iba ľudia vymysleli delenie na drahé a iné kamene. Je to však iba jeden pohľad.

Civilizovaného človeka na ceste kultúrnym životom občas zastaví niekto mimoriadny. Tvorca, ktorý dokázal v pretlaku bezvýsledných hľadanií autenticity poukázať svojou tvorbou na výnimočnosť vlastného diela.

Stačilo siahnuť k úcte k prírode. K vrstveniu jej zlomkov do diel, ktoré naplnia myšlienkou a umeleckým životom. Stanislav Kiča, nesporne jeden z mála objavov dnešného, a nielen slovenského, umenia.

Jeho dielo poznám skoro od začiatku. Jedným z mojich prvých stretnutí s originalitou tohto umelca bola plastika „Trójsky kôň“. Vytvorená z prázdnych CD. Leskol sa v slnku i vo vetre. Bol to výborný koncept, ktorý na Slovensku temer úplne absentuje. Ale to pravé „Kičove“ malo iba prísť. A prišlo. Usmiaty, málovravný Stano spoznal, alebo vycítil cestu, ktorej sa nevzdal. Pred vysokoškolským štúdiom bol jeho pedagógom Andrej Rudavský. Člen skupiny Mikuláša Galandu, veľká osobnosť, dal Stanovi základy, naznačil mu cesty vývoja. On si však udržal svoju osobitosť. Aj neskôr, počas štúdia na Vysoké škole výtvarných umení v Bratislave. Juraj Meliš ako jeho pedagóg, taktiež osobnosť slovenského sochárstva, ho naučil veľa,

Kôň

Severská zima

Sneženie

ale opäť neovplyvnil. Stano Kiča zostáva sebou. Objaviteľom kamienkov a kameňov. Nerobí z nich jednotlivé pomalované alebo upravované výtvarné dielka. Poníma ich ako časti celku, ktorý nimi vytvára. Nikdy predtým som si neuvedomil tú krásu a moc masy štrku či sutiny v kameňolome, kým som neuvidel Stanove diela. Dáva priestor každému kusu. V jednote s celkom, ktorý vyjadruje jedinečnosť okamihu. Príroda zohráva pod jeho rukami cestu k výrazu novej myšlienky. Autor je figuralista. Pracuje so symbolikou. Jemne sa dotýka konceptu. Uletí na surreálnej metle, aby ako chlapec romantik otvoril rozprávku umeleckého bytia. Fakt, je to veľký talent.

Pred rokmi založila skupina významných slovenských sochárov neďaleko Bratislavy ateliér „Tri kamene“. Stanislav Kiča bol medzi nimi. Mať sochársky ateliér – to je veľa, veľa remesla. Stano obstál v nárokoch na náročnú manuálnu prácu. Kov je v jeho tvorbe atribút, ktorý spája kamenné posolstvo. Realizoval niekoľko väčších

plastík (Socha Jána Palárika v Rakovej, 2012). Pôvab vidím v jeho komornej tvorbe, kde týmto jednoduchým a pritom najkrajším materiálom vyjadruje jednoduchosť sveta („Vesmír“, „Zima“, „Sneženie“...).

Stanislav Kiča sa narodil 12. 7. 1981 v Bratislave. Jeho otec bol veľmi dobrým výtvarníkom. Vysokú školu výtvarných umení v Bratislave absolvoval v roku 2006. Zúčastnil sa viacerých výstav u nás i v zahraničí. V roku 2013 získal cenu Martina Benku. A už teraz sa jeho diela nachádzajú v súkromných zbierkach zberateľov i galérií.

Karpatská zima

Taký mladý a už taký talent. Áno. Žije a tvorí v Bratislave.

*PhDr. Euboslav Moza, galerista
august 2015*

Socha

Strom denný

Skamenel

v spolupráci s ďalšími spolkami
touto cestou ďakujú všetkým
sponzorom, spoluorganizátorom,
účinkujúcim, účastníkom
a v neposlednom rade
hl. m. Praha
a Slovenskej agentúre pre cestovný ruch
za podporu

TRADIČNEJ PLAVBY LOĎOU PO VLTAVE,
konanej dňa 8. 9. 2015 v Prahe
pri príležitosti 71. výročia SNP
a jubilejného 70. výročia konca
2. svetovej vojny
v rámci
ČESKO-SLOVENSKÝCH
a SLOVENSKÝCH DNÍ V ČR

Záštitu prevzali:

predseda vlády Českej republiky Bohuslav Sobotka
a
predseda vlády Slovenskej republiky Robert Fico

Tešíme sa na ďalšiu spoluprácu
a stretnutia s Vami
na našich akciách.

Generálny partner:

Hlavní partneri:

Hlavný mediálny partner:

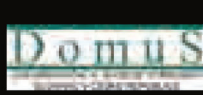

Partneri:

Mediální partneri:

Akcia sa koná aj vďaka podpore:

NAVŠTIVTE

JEDINEČNÉ ZAHRADY

ZA ZVÝHODNĚNOU CENU

Pro milovníky procházek v zeleni Prahy a okolí vychází novinka – Garden Pass, zvýhodněná vstupenka do Průhonického parku, Botanické zahrady hlavního města Prahy a Dendrologické zahrady v Průhonicích. Svého držitele opravňuje k jednomu vstupu do všech tří areálů (v Botanické zahradě do tropického skleníku Fata Morgana i na venkovní expozice, v Průhonickém parku do Botanické zahrady a Artinpark Gallery). Vstupy nemusí být uskutečněny v jeden den – karta je platná od 1. 5. do 31. 10. 2015. Garden Pass je v prodeji v pokladnách všech tří institucí.

PRŮHONICKÝ PARK

Přírodně krajinářský park, jenž je Národní kulturní památkou a památkou UNESCO, se rozkládá na ploše 250 ha a čítá na 30 km turistických cest. Park je cenný jak z hlediska umělecko-historického, tak i dendrologického jako sbírka domácích a cizokrajných dřevin, výjimečnou sbírkou rododendronů, kosatců, kulturních růží, pivoňek a dalších. Na zámku návštěvník nalezne, stálou expozici „Průhonický zámek a park – dílo přírody a lidského ducha“, galerii současného umění ARTinPARK či nekuřáckou a bezbariérovou kavárnu Taroucafé.

www.pruhonicypark.cz

BOTANICKÁ ZAHRADA

hlavního města Prahy je oázou klidu, kde si odpočínáte od shonu velkoměsta. V magické zahradě s dvaadvaceti tisíci druhy rostlin naleznete rozsáhlé venkovní expoziční plochy s Japonskou zahradou, Pivoňkovou loukou, Severoamerickou polopouští a historickou vinicí sv. Klára. Svět exotických rostlin představuje směle projektovaný tropický skleník Fata Morgana. Botanická zahrada je ideálním místem pro uklidňující procházku i rodinný výlet.

www.botanicka.cz

DENDROLOGICKÁ ZAHRADA

Dendrologická zahrada v Průhonicích na 70 ha plochy soustřeďuje více než 7 000 druhů a odrůd otužilých rostlin. Mimořádně bohaté jsou zejména zdejší sbírky rododendronů, růží, okrasných jabloní, šejfků nebo trvalek. Zahrada je jedinečná svým uspořádáním, které reflektuje použití rostlin v zahradnické tvorbě, a ukázkami současných trendů pěstebních technologií. Pravidelně zde probíhají sezonní výstavy tulipánů, lilí a jiných květin. Návštěvníci mají navíc možnost zakoupit si řadu rostlin v místní prodejně.

www.dendrologickazahrada.cz

Více na www.gardenpass.cz
nebo na facebookovém profilu Garden Pass

RENAULT
Passion for life

Nový Renault **ESPACE**

Make your time great

Užijte si výjimečnou obratnost a stabilitu nového vozu Renault **ESPACE** se systémem 4Control[®], aktivním řízením všech čtyř kol.

Objevte cestu Kevina Spaceyho na espace.renault.cz

Renault Espace: spotřeba 4,2–7,8 (l/100 km), emise CO₂ 119–140 (g/km). Uvedené spotřeby paliva a emise CO₂ jsou změřeny metodikou stanovenou dle platných právních předpisů vyžadovaných pro homologaci vozidla. Vyobrazení vozu je pouze ilustrativní.

Renault doporučuje

   renault.cz

RENAULT AUTO PILAŘ, Černokostelecká 268, 251 01 Říčany, Česká republika
tel.: +420 323 610 334, mobil: +420 606 711 167
www.auto-pilar.cz